

Jakub Maciej Łubocki

Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Wrocław, Polska

jakub.lubocki@mnwr.pl

 0000-0002-1957-0682

Wrocławskie obchody rocznic rozmaitych początków drukarstwa (na świecie, na Śląsku i we Wrocławiu) w świetle druków okolicznościowych

Anniversaries of the Beginnings of Printing in Wrocław: A Study Based on Ephemera

Abstract: The article examines the tradition of celebrating anniversaries related to the origins of printing – both globally and locally in Silesia and Wrocław – through the lens of occasional prints. The study is motivated by the 550th anniversary (2025) of the first known print produced in Wrocław by Kaspar Elyan in 1475. The author analyses a corpus of 59 independent prints and over 120 textual units, including poems, songs, theatrical works, speeches, and scholarly publications documenting jubilee celebrations from the 17th to the 21st century.

The paper situates Wrocław within the broader European tradition of Gutenberg celebrations (Jubelgedächtnis der Buchdruckerkunst), tracing their origins to the 16th century and highlighting their cultural, social, and scholarly significance. It demonstrates how occasional prints not only document these events but also serve as valuable sources for studying the history of printing, public life, and typographic culture.

The analysis reveals a shift in the character of celebrations over time – from richly ceremonial, community-based festivities involving music, literature, and performance to predominantly academic and commemorative activities after 1945. The study also reflects on the changing status of printing in Wrocław and the declining role of printers as active cultural agents. The article concludes that occasional prints provide unique insight into the evolution of bibliographical awareness and cultural memory associated with the history of printing.

Keywords: Wrocław – Silesia – history of printing – ephemera – book history – Gutenberg celebrations – Kaspar Elyan – printing anniversaries – bibliography – typographic culture

Słowa kluczowe: Wrocław – Śląsk – historia drukarstwa – druki okolicznościowe – historia książki – jubileusze drukarskie – Kaspar Elyan – rocznice drukarstwa – bibliologia – kultura typograficzna

Wstęp

Tekst *Statuta synodalia episcoporum Wratislaviensium* (*Statutów synodalnych biskupów wrocławskich*) kończy się informacją „*impressa et feliciter consumata sunt, Anno Domini MCCCCLXXV, Nona vero die mensis Octobris*” („wydrukowano i pomyślnie rozpowszechniono 9 października roku pańskiego 1475”). Na tej podstawie symbolicznie (bo przecież jest to tylko data końcowa całego procesu, który trwał znacznie dłużej) przyjmuje się, że wynalazek druku dotarł na Śląsk w 1475 r., pierwszy śląski tekst drukowany wykonał Kaspar Elyan we Wrocławiu, a w 2025 r. przypadła 550. rocznica tego wydarzenia¹. Fakt ten zachęcił autora niniejszego artykułu do przyjrzenia się, kiedy i w jaki sposób wracano we Wrocławiu do szczególnie ważnych światowych, śląskich i wrocławskich rocznic drukarskich. Dobrym do tego materiałem źródłowym okazały się druki okolicznościowe² powstające podczas takich jubileuszy.

1 We Wrocławiu w dniach 26–28 XI 2025 odbyła się konferencja „Od Kaspra Elyana do cyberprzestrzeni. 550-lecie druku w języku polskim” zorganizowaną przez Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu, Instytut Nauk o Informatyce i Mediach Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu (do tej pory nie opublikowano żadnego sprawozdania z przebiegu tejże, jednak wiele materiałów utrwalono na stronie internetowej wydarzenia: phc.uni.wroc.pl/elyan550/ [dostęp 14.03.2026]). Niniejszy artykuł jest poszerzoną i przeredagowaną wersją referatu wygłoszonego podczas tej konferencji. Podczas konferencji poinformowano o wielu nowych faktach łączących się z tym drukiem i jego drukarzem. Wierzę, że zostaną one rozpowszechnione w planowanym tomie pokonferencyjnym (zapowiedziany do opublikowania w serii „Eastern and Central European Voices. Studies in Theology and Religion” prowadzonej przez wydawnictwo Vandenhoeck & Ruprecht). Z tego powodu rezygnuję z podania obszerniejszych wskazówek bibliograficznych dot. opracowań z zakresu *Statutów* i Kaspra Elyana (choć oczywiście podstawowa literatura na ten temat została wykorzystana podczas opracowywania niniejszego artykułu i jest ujawniona w dalszych przypisach), ponieważ już niedługo otrzymamy przegląd nowej, ugruntowanej i podsumowanej wiedzy, aktualizującej tę posiadaną do tej pory.

2 Kategoria druków okolicznościowych, choć niezwykle poręczna w tym przypadku, z racji swego charakteru jest niejednoznaczna („Granice pojęcia «druk ulotny», a tym bardziej «druk okolicznościowy» nie mogą być – jak widać, jednoznacznie wytyczone. [...] Ponadto nie może być wątpliwości, że takie druki jednocześnie sytuują się także w obszarze tzw. szarej literatury i dokumentów życia społecznego” – K. Migoń, *Bibliologia o drukach ulotnych i okolicznościowych*, [w:] *Druki ulotne i okolicznościowe – wartości i funkcje*, red. nauk. K. Migoń, M. Skalska-Złat, A. Żbikowska-Migoń, Wrocław 2006, s. 16, 17), a nadto ja posługuję się nią w niniejszej pracy niekanonicznie. Druki omawiane przeze mnie od rozumienia druków okolicznościowych ustalonego przez Anetę Firlej-Buzon („druki ulotne, krótko aktualne, o niewielkiej objętości – zazwyczaj jedno-, znacznie rzadziej kilku – lub kilkunastokartkowe (np. zaproszenia, zawiadomienia, listy gratulacyjne, afisze, plakaty) publikowane dla uczczenia lub uświetnienia różnego rodzaju uroczystych, specjalnych okazji/okoliczności – świąt, jubileuszy, rocznic, spotkań i innych” – [A. Firlej-Buzon], *Druki okolicznościowe*, [w:] *Encyklopedia książki*, t. 1, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Złat, Wrocław 2017, s. 586) dzieli: 1. objętość – niektóre z nich są pełnoprawnymi woluminami / książkami *sensu stricto*; 2. forma wydawnicza i piśmiennicza – niektóre z nich nie są drukami ulotnymi, efemerydami czy

Życie społeczne ludzi książki obfituje w uroczyste lub podniosłe momenty, by wspomnieć tylko o polskich obchodach Dnia Bibliotekarza³, czeskim zwyczaju křestu knihy⁴ czy niderlandzkiej tradycji Koppermaandag⁵. Szczególną przyczyną, dla której zwróciłem uwagę na wrocławskie przykłady utrwalenia w dokumentach obchodów rocznic pewnych początków światowego, śląskiego czy wrocławskiego drukarstwa jest, jak się zdaje, ogólny brak pogłębionych polskich badań nad życiem społecznym drukarzy na ziemiach polskich. Przykładowo, mimo usilnych poszukiwań, nie udało mi się do tej pory odnaleźć

akcydensami; 3. okres aktualności zawartej w nich informacji – niektóre z nich nigdy nie miały wartości doraźnej. Do nazywania ich nadal „okolicznościowymi” uprawniają mnie jednak słowa Krzysztofa Migonia: „Druki ulotne i okolicznościowe traktowane są często łącznie, «sumarycznie», tak jakby oczywiste były granice tych pojęć i ich zawartość. Tymczasem poglądy na ten temat są znacznie różnicowane” – K. Migoń, dz. cyt., s. 15.

3 Ogólnopolski Dzień Bibliotekarza i Bibliotek obchodzony jest 8 maja od 1985 r. z inspiracji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i rozpoczyna cały Tydzień Bibliotek – okres, w którym biblioteki i bibliotekarze organizują szereg wydarzeń (spotkań, konferencji, warsztatów i in.) mających zachęcać do regularnego korzystania z księgozbiorów i uwrażliwiać na szczególne walory tego nośnika informacji, jakim jest książka. O istocie i doniosłości tych obchodów – zob.: M. Simonjetz, *Dzień Bibliotekarza jest ważny!*, „Biblioteka Publiczna” 2019, nr 5, s. 9–10.

4 Przypomina on nieco nasze spotkanie autorskie, o ile odbywa się ono publicznie niedługo po opublikowaniu książki, jednak różni się znacząco w samym przebiegu. W celu przeprowadzenia chrztu książki wyznacza się chrzestnego książki, który nie jest zwykłym prowadzącym spotkanie (ten jest zazwyczaj osobą wyznaczoną przez wydawcę, czasami jest nim redaktor lub jego zastępca albo nawet sam autor). Zdaje się, że chrzestny w ogóle nie powinien być osobą związaną z książką, a zatem nie może to być autor lub wydawca. Do jego zadań należy pożyczyć książkę szczęścia i wielu zadowolonych czytelników (czasami włącza się w to także odczytanie fragmentu książki) i ochrzcić ją. Dziś oznacza to także symboliczne wzniesienie toastu (najczęściej szampanem lub innym winem musującym), czasem jednak nadal jest to dosłowne oblanie napojem egzemplarza książki (jeśli chrzest miał miejsce w drukarni, bywał to pierwszy egzemplarz, który zszedł spod prasy drukarskiej). Na wydarzenie zazwyczaj zaprasza się także czytelników testowych oraz osoby biorące udział w powstaniu książki – nie tylko od strony technicznej, jak korektor, adiustator czy składacz, ale także np. ilustratora. Wydarzeniu towarzyszy często także poczęstunek. Co interesujące, jeśli chrzest odbywa się publicznie, może zostać zorganizowany kilkukrotnie, np. w różnych miastach.

5 Według informacji uzyskanych od Andrzeja Tomaszewskiego, w poniedziałek po święcie Objawienia Pańskiego (6 stycznia) tamtejsze cechy rzemieślnicze świętowały zakończenie okresu najkrótszych dni roku. Tradycja Kopperfest („kopperen” można tłumaczyć jako „ucztowanie”, podczas którego każdy wznosił na szczęście kubek – „kop” – podczas toastu), pochodząca z XVI w., utrwaliła się również wśród drukarzy. Przy okazji czeladnicy rozdawali także rymowane przez siebie życzenia, często ozdabiane drzeworytami, później popisywali się coraz bardziej kunsztem zecerskim, tworząc skomplikowane kompozycje architektoniczne i figuralne, zestawiane z różnych krojów pisma, ornamentów czy linii, a następnie starannie drukowane na arkuszach plano. Dziewiętnastowieczne przykłady druków towarzyszących Koppermaandag zebrano i zreprodukowano w: *„Eine Probe unserer Kunst zu zeigen” Niederländische Einblattdrucke aus dem 19. Jahrhundert zum „Koppermaandag”*, gesammelt und erl. von K. Weidemann, Frankfurt am Main 1967.

żadnych opracowań na temat obrzędu tzw. chrztu drukarskiego⁶. Drugą przyczyną jest fakt, że druki te nie tylko zaświadczają o pewnym wartościowym i wyjątkowym zjawisku kulturowym i społecznym, ale także to, że

właśnie druki ulotne i okolicznościowe były pierwszymi produktami techniki składania i odbijania tekstów za pomocą ruchomej czcionki metalowej, [...] bez uwzględnienia druków ulotnych nie da się w pełni opisać historii drukarstwa, szczególnie jego początków (początków w ogóle, a także początków w poszczególnych krajach i miastach)⁷.

Przynosząc niedostępne w innych źródłach informacje, poszerzają także wiedzę o życiu publicznym oraz dawnej kulturze typograficznej, co ułatwia nam poznanie, interpretowanie oraz umiejscowienie we właściwym kontekście tych zjawisk społecznych. Jakże więc honorować 550-lecie druku na Śląsku, jeśli nie badaniami czynionymi nad właśnie takimi drukami?

Historia tradycji Jubelgedächtnis der Buchdruckerkunst (Jubelfeier der Druckererei), tj. drukarskich uroczystości / obchodów jubileuszowych⁸, ma swoją genezę w tym samym kręgu kulturowym, w którym narodził się sam wynalazek przemysłowej metody druku, opracowany przez Johannes'a Gutenberga między 1440 a 1450 r. Przypuszczalnie były wzorowane na podobnych uroczystościach upamiętniających narodziny reformacji i stanowiły niejako ich świecki odpowiednik, a pierwsze obchody jubileuszu narodzin czarnej sztuki zorganizował

6 Zwyczaj ten – rytuał przejścia, którym kończono okres pobierania nauk i zaczynało okres samodzielnej pracy zawodowej – choć objawiający się w wielu wspomnieniach, fotografiach czy drukach okolicznościowych (tylko dla Zielonogórskich Zakładów Graficznych dysponujemy przedrukami tego rodzaju materiałów wraz z personaliami chrzczonych dla lat 1966, 1970, 1973, 1979, 1985 – zob. J. Ciechanowski, M. Ciechanowski, *Historia Zielonogórskich Zakładów Graficznych jubileuszami pisana 1945–1995. Monografia*, Zielona Góra 2022, s. 60–63, 74–75, 103–104, 123–124, 161–166), do tej pory nie został nigdzie opisany ani zbadany. Nie został nawet uwzględniony w siatce haseł *Encyklopedii wiedzy o książce* (red. nac. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadlowski, Wrocław 1971) czy *Encyklopedii książki* (t. 1–2, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017), trudno zatem nawet ustalić tak podstawowe fakty, jak moment pojawienia się tej tradycji, jej przemiany w czasie i przestrzeni, długość trwania samego obrzędu czy liczba i rodzaj kanonicznych jego elementów oraz ich umotywowanie.

7 K. Migoń, dz. cyt., s. 9, 11.

8 Tradycji tej poświęcano już uwagę kilkrotnie – zob.: J.C.S. Schmaltz, *Das Jubiläum der Buchdruckerkunst im Jahre 1840! Nebst geschichtlichen Nachrichten über die Jubelfeiern in den Jahren 1540, 1640 und 1740 ...*, Quedlinburg und Leipzig 1836; A. Tronnier, *Die Jahrhundertfeiern der Buchdruckerkunst 1540–1940*, Mainz 1937; E. Geck, *Gutenbergfeiern*, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*, Bd. 2: *Buck – Foster*, hrsg. von S. Corsten, G. Pflug und F.A. Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1989, s. 312; H. Zwahr, *Inszenierte Lebenswelt: Jahrhundertfeiern zum Gedenken an die Erfindung der Buchdruckerkunst. Buchgewerbe, Buchhandel und Wissenschaft*, „Geschichte und Gesellschaft” 1996, r. 22, H. 1: *Verleger und Wissenschaftler*, s. 5–18. M. Estermann, *“O werthe Druckerkunst, du Mutter aller Kunst”. Gutenbergfeiern im Laufe der Jahrhunderte*, Mainz 1999.

drukarz Marcina Lutra, Hans Lufft, już w 1540 r. w Wittenberdze⁹. Stamtąd tradycja ta rozlała się na pozostałe regiony kultury niemieckiej, a następnie poza ten obszar. Podkreślmy, że Wrocław był w awangardzie tego ruchu: „Wynalezienie druku obchodzono w odstępach kilku stuleci, najpierw w 1541 r. w Moguncji, potem w 1640 r. w Lipsku, a także Amsterdamie, Wrocławiu, Pradze i kilku innych miastach, natomiast w 1740 r. już w ponad 30 miastach niemieckich, a także w Bazylei, Genewie, Strasburgu, Haarlemie i Londynie”¹⁰. Od 1640 r. jubileusze były obchodzone 24 czerwca, w dniu św. Jana Chrzciciela, ponieważ dzień ten uważano za imieniny J. Gutenberga¹¹. We Wrocławiu miało to dodatkowe znaczenie, ponieważ patronem miasta jest właśnie św. Jan Chrzciciel, co tylko wzmagало ochotę do świętowania (niekiedy drukarze łączyli obie okazje – Johannis-Fest i Gutenbergs-Fest – w jedną).

Znaczenie jubileuszy i towarzyszących im druków okolicznościowym było nie do przecenienia także dla ogólnego rozwoju nauki o książce:

Jubileusz dwóchsetlecia wynalezienia druku przyniósł wyraźny wzrost zainteresowania genezą i rozwojem typografii. Pojawiły się nowe pytania, poszerzające i pogłębiające dotychczasowe pole badawcze. Ujawniono cenne materiały źródłowe, a historia książki zaczęła przyciągać uwagę uczonych z różnych specjalności. Tym samym narastała i gruntowała się świadomość roli i znaczenia druku w procesie tworzenia cywilizacji, kultury i nauki. Wzbogaciły się też formy i metody czczenia setnych rocznic typografii. Poza drukarzami włączali się do obchodów uczeni i uniwersytety, nauczyciele i szkoły, duchowni i kościoły. Urządzano uroczyste spotkania, sesje naukowe i odprawiano specjalne nabożeństwa z okolicznościowymi kazaniem. Ukazywały się liczne teksty o laudacyjnym charakterze, rozprawy naukowe, księgi pamiątkowe i antologie literackie. Wystawiano sztuki sławiące typografię i bito jubileuszowe medale¹².

Nie inaczej było we Wrocławiu – wszystkie te formy i zjawiska poświadczają druki okolicznościowe dokumentujące wrocławskie obchody jubileuszy drukarskich.

9 Zob.: Z. Nowak, *Udział miast Prus Królewskich i Książęcych w jubileuszu trzechsetlecia wynalezienia sztuki drukarskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1992, r. 42, nr 1/2, s. 138. Pamiętano o tym także na XIX-wiecznym Śląsku – zob.: *Das Jubelgedächtniß der Buchdruckerkunst in Breslau*, „Schlesische Chronik. Organ für das Gesamt-Interesse der Provinz” 1840, nr 52 z dn. 3.07., s. 210.

10 H. Zwahr, dz. cyt., s. 6. Tłum. JML – oryg.: „Der Erfindung des Buchdrucks ist in Jahrhunderteintervallen gedacht worden, zuerst in Mainz, 1541, 1640 in Leipzig, ebenso in Amsterdam, Breslau, Prag und einigen anderen Städten, 1740 dann schon in mehr als 30 deutschen Städten, ferner in Basel und Genf, in Straßburg, Haarlem und London”.

11 Z. Nowak, dz. cyt., s. 140.

12 Z. Nowak, dz. cyt., s. 140–141.

Druki okolicznościowe dokumentujące wrocławskie obchody jubileuszy drukarskich (na świecie, na Śląsku i we Wrocławiu)

Wrocławskie obchody takich jubileuszy utrwalone zostały w licznych drukach okolicznościowych. Szczęśliwie większość z nich dochowało się do dziś, głównie w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Druków takich, które są samoistne wydawniczo, ustaliłem 59. Istotniejsza od tej liczby jest jednak liczba jednostek względnie samoistnych piśmienniczo¹³, których ustaliłem 125 (z łącznej liczby 149 odjąłem 24 jednostki, które były przedrukami), a są to przede wszystkim okolicznościowe wiersze, pieśni, kantaty, serenady, utwory sceniczne, mowy dziękczynne, zaproszenia, a także monografie, artykuły naukowe, księgi abstraktów czy plakaty i afisze, a nawet akcydensy pozbawione znaków drukarskich. Wszystkie zostały opisane w bibliografii podmiotowej niniejszego artykułu.

Pierwszymi chronologicznie drukami jubileuszowymi są te dotyczące wynaleźnienia gutenbergowskiej metody druku, liczonej – według stanu ówczesnej wiedzy¹⁴ – od 1440 r. Do nich zaliczają się przede wszystkim antologia wierszy okolicznościowych z 1640 r. [poz. 2 (2)] oraz obszerne opracowanie z roku 1740, zawierające różnorodne teksty: teologiczne, sceniczne i muzyczne [poz. 3 (20)]. Z tego też roku pochodzi interesujący afisz [poz. 7 (45)] towarzyszący obchodom, w zaskakująco postmodernistyczny sposób wykorzystujący materiał zecerski¹⁵. Druk z 1840 r. znany jest jedynie bibliograficznie [poz. 11 (50)], natomiast kolejny druk – z roku 1890 – stanowi wyborny materiał do badań nad drukarstwem wrocławskim, przynosi bowiem współczesny opis historyczno-statystyczno-biograficzny ówczesnie działających w mieście drukarni [poz. 12 (51)]. Towarzyszą mu druki ulotne z okolicznościowymi pieśniami [poz. 13–15 (52–54)].

13 Ta niezbyt precyzyjnie zastosowana kategoria, zliczająca uznaniowo pewne teksty jako samodzielne, a inne jako nie, była jedyną możliwą do zastosowania wobec różnorodności zgromadzonego materiału, czasem zebranego w antologii, innym razem jedynie połączonego w klocki intrologatorskie, jeszcze w innych wypadkach powielanego jako druki samoistne. Kategoria ta, co do natury kryteriów doboru, staje się jasna w przypadku niniejszego artykułu, po zapoznaniu się z liczbowaniem pozycji w obrębie bibliografii. Była jedyną dającą właściwy ogląd statystyczny zebranego materiału i ukazującą jego obfitość, mimo swych niedostatków natury logicznej i ontologicznej.

14 Zob.: Z. Nowak, dz. cyt., s. 137.

15 Wrocławskie druki związane z tą rocznicą szczegółowo przeanalizował: D. Haberland, „*Denn mir gebührt der Ehren=Ring*” – *Texte zum Breslauer Jubiläum der 300. Wiederkehr der Erfindung des Buchdrucks 1740*, [w:] *Książka zawsze obecna. Prace ofiarowane profesorowi Krzysztofowi Migoniowi*, kom. red. B. Bieńkowska [i in.], Wrocław 2010, s. 239–252.

Autor, miejsce i rok wynalezienia przemysłowej metody druku do dziś bywają dyskutowane¹⁶, a we wcześniejszych wiekach konkurowały ze sobą w tych sprawach sprzeczne hipotezy¹⁷. Jak choćby ta, przypisująca pierwszeństwo Laurensowi Janszoonowi Costerowi, co znalazło wyraz w druku z 10 VII 1823 r., świętującym 400-lecie wynalezienia przez niego druku [poz. 16 (55)]. Dziś opowieści o L.J. Costerze uznawane są za legendy, które nie znajdują potwierdzenia w źródłach¹⁸. Z kolei członkowie oficyny Heinricha Richtera świętowali to 400-lecie w roku 1846, ponieważ najprawdopodobniej (treść trzech pieśni zawartych w druku tego nie ujawnia) podzielali przekonanie, że druk wynaleziono już w 1446 r.¹⁹ [poz. 17 (56)]. Podobnie hipotetyczną datą jest rok 1400, który przyjmuje się jako prawdopodobny rok narodzin J. Gutenberga. Pięćset lat później z tej okazji Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer

16 J.C. Wolf (*Monumenta typographica, quae artis hujus praestantissimae originem, laudem et abusum posteris produnt*, Hamburgi 1740, t. 1) podaje, na podstawie wzmianek utrwalonych w piśmiennictwie, wykaz wszystkich wskazywanych od XV do XVIII w. miejsc (s. 74–81), dat rocznych (s. 82–85) i osób (s. 85–93) postrzeganych jako pierwsze w tej kwestii.

17 Lata 1444–1448 w życiorysie J. Gutenberga były i są owiane tajemnicą. Dziś najbezpieczniej jest twierdzić, że było to między 1440 a 1450 r., a sam proces technologiczny przemysłowej metody druku, choć mógł dawać jakieś pierwsze owoce w początkach jego opracowywania, był doskonalony latami i w pełni został wykorzystany dopiero po powrocie J. Gutenberga do Moguncji w 1448 r. Zdanie Alberta Kapra (*Johannes Gutenberg. Persönlichkeit und Leistung*, Frankfurt am Main 1986, s. 79–96), jakoby było to możliwe już po ok. 1438 r., jeszcze w strasburskim okresie jego życia (trwającym od przed 14 III 1434 do po 12 III 1444) jest dziś najczęściej odrzucane jako błędne, a pierwsze znane gutenbergońskie druki datuje się na ok. 1450 r. Bibliografię druków z kręgu J. Gutenberga oraz podsumowanie wielowiekowej dyskusji i argumentacji na temat przedstawił: J. Pirożyński, *Johannes Gutenberg i początki ery druku*, Warszawa 2002, s. 47–50.

18 Zob.: J. Pirożyński, dz. cyt., s. 124.

19 Tak twierdził np. M. Bielski: „Impresorią napierwey wymyślił robić Jan Faustus roku 1446” (*Kronika tho iesth Historya swiata na sześć wiekow a cztery monarchie rozdzielona ...*, Kraków 1564, [k. 284v]). Niech nie dziwi nas przypisanie wynalazku Johannowi Fustowi, ponieważ wraz z Peterem Schöfferelem wszyscy trzej panowie brali udział w procesie opracowania tej metody druku, niełatwo rozstrzygnąć dziś, kto jaki dał wkład i jak znaczący był właśnie jego udział (więcej o wkładzie tych dwóch – zob.: J. Pirożyński, dz. cyt., s. 121). Czasami uważano ich po prostu „świętą trójcę” czarnej sztuki (tak np. Johann Arnold z Marktbergel w poemacie *De chalcographia inventione poema encomiasticum* z 1541 r. – podaje za: J. Pirożyński, dz. cyt., s. 117.) i tak też najprawdopodobniej uważano w drukarni Heinricha Richtera, ponieważ na stronie tytułowej druku znajduje się medalion przedstawiający trzy popiersia ujęte z profilu, które w otoku są podpisane „Guttenberg, Fust, Schoiffer”. Rok 1446 wiązano też niekiedy z osobą Prokopa Waldfoghla, praskiego złotnika, który działając w latach 1444–1446 w Awinionie miał wynaleźć *ars artificialiter scribendi* („sztukę artystycznego pisania”, choć przymiotnik *artificialiter* oznacza tu nie tyle artyzm co mechaniczność, „sztuczność”, „nienaturalność”). Niektórzy uważali, że sztuka ta miała być właśnie sztuką druku, co więcej, że i J. Gutenberg miałby przebywać w tym czasie w Awinionie i nawiązać kontakt z P. Waldfoghlem. Brak jednak na to jakichkolwiek dowodów, a hipotezy te pozostają niczym nie poparte – zob. J. Pirożyński, dz. cyt., s. 124–125.

(Śląskie Muzeum Rzemiosła Artystycznego i Starożytności) przygotowało wystawę najcenniejszych druków europejskich, śląskich i wrocławskich ze zbiorów wrocławskich bibliotek oraz prywatnych kolekcjonerów, a wystawie towarzyszył katalog [poz. 18 (60)]. Interesujące, że we Wrocławiu data śmierci J. Gutenberga nigdy nie była przyczyną obchodów jubileuszowych²⁰.

Po J. Gutenbergu, jego życiu i dokonaniach, równie ważny był dla wrocławskich drukarzy pierwszy druk typograficzny wydany w mieście. Przez dziesiątki lat uważano, że pierwszy druk wyszedł spod prasy Konrada Baumgartena, który 10 II 1503 r. został honorowym obywatelem miasta. I choć jeszcze w tym samym roku opublikował dwa druki, to przyjęło się uważać za początek drukarstwa we Wrocławiu rok 1504, tj. rok wydania luksusowo ilustrowanej *Legendy o św. Jadwidze*²¹. Datujący się od tego czasu warsztat drukarski z czasem zaczęto nazywać Drukarnią Miejską i odcisnęła ona trwałe piętno na dorobku wydawniczym miasta, toteż 300 lat później hucznie świętowano jej jubileusz²² [poz. 19–23 (61–93)]. Zadał o to sam jej ówczesny właściciel – Johann August Barth, który zorganizował sześciodniowe obchody, zrelacjonowane następnie w obszernym sprawozdaniu [poz. 20 (63)]. Główne obchody odbyły się w Auli Leopoldyńskiej gmachu Uniwersytetu Wrocławskiego, na co zapraszał stosowny afisz [poz. 21 (87)]. Uroczystości odbyły się szerokim echem nie tylko w mieście, ale i w regionie, ponieważ znamy aż 16 druków [poz. 24–39 (96–111)] zawierających okolicznościowe wiersze lub pieśni, które wydali drukarze Wrocławia, Brzegu, Bolesławca, Dzierżoniowa, Jawora, Jeleniej Góry, Kłodzka, Legnicy, Mioszowa, Nysy, Świdnicy i Żagania. Ponownie do tej rocznicy nawiązano w 1822 r. [poz. 40 (112)]. Być może te nieokrzęgle obchody 318. rocznicy założenia drukarni, podczas których pracownicy uczcili zarządzające nią przełożonego, zostały sprowokowane ogłoszeniem

20 Mimo, że rok 1468 bywał w innych miejscach do tego przyczyną – np. w Muzeum Narodowym w Warszawie, zob.: A. Czerwiński, *Pięć wieków „czarnej sztuki” (na marginesie wystawy Johann Gutenberg 1468–1968)*, „Prasa Polska” 1968, r. 22, nr 7, s. 18–20.

21 Pierwotnie uważano, że K. Baumgarten już w 1502 r. wydrukował „Fagelluzzi Lob der Stadt Breslau” ([C. Stieff], *Schlesisches historisches Labyrinth, oder kurtzgefaste Sammlung von hundert Historien...*, Bresslau 1737, s. 527) jednak druk ten (pt. *Exte[m]poralitetes Vuratislavie Sigismu[n] di Fagiluci Pierij, idest Epigra[m]maton suoru[m] liber secu[n]dus* autorstwa Sigismunda Buchwalda) wydrukowano w istocie dopiero po 12 IV 1503, na co wskazuje data zawartej w nim dedykacji i o czym wiedziano już w 1801 r. – B. Kocowski, *Rozwój badań nad początkami drukarstwa na Śląsku*, [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. K. Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 13.

22 Ponieważ nadal nie było niezbitej pewności co do datowania najstarszego baumgartenowskiego druku, postanowiono oprzeć się jednak na bezspornej dacie z kolofonu *Legendy o św. Jadwidze* (niewątpliwie był to także bardziej imponujący druk niż publikacje z 1503 r.). Umożliwiło to dodatkowo uświetnienie obchodami jubileuszowymi wizyty króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III i jego małżonki, zapowiedzianej właśnie na 1804 r. – B. Kocowski, dz. cyt., s. 13.

informacji o odkryciu starszego niż baumgartenowski druk wrocławski, ale jest to wątpliwe²³.

Tym drukiem były wspomniane już *Statuta...*, które odkryto ok. 1815 r.²⁴, ale ich istnienie ogłoszono dopiero w 1822 r. i potem do końca trzeciej ćwierci XIX w. przypominano o nich jeszcze kilkakrotnie²⁵ – faktograficznie prawidłowo bądź mylnie, jednak nigdy nie dotyczyło to miejsca i roku wydania. Dlaczego zatem nie świętowano tego faktu już 1875 r. i dopiero 100 lat później pierwszy raz świętowano faktyczną rocznicę zawitania sztuki drukarskiej do Wrocławia? Czy zaważył na tym efemeryczny charakter działalności K. Elyana²⁶ na tle późniejszych drukarzy, czy może nieporównywalnie niższa ranga

23 Treść druku nie ujawnia przyczyny świętowania, rok ten nie wynika także z żadnego faktu historycznego z dziejów drukarni lub życia Carla Siegismunda Zäschmara – zob.: [A. Friedrich, C. Friedrich], *Fortsetzung der Geschichte der seit 358 Jahren in Breslau befindlichen Stadtbuchdruckerei. Vom Jahre 1804–1862*, Breslau 1863, s. 5–7. Czy aż tak znaczący był fakt, że C.S. Zäschmar kierował drukarnią 5. rok (o ile objął kierownictwo bezpośrednio po śmierci poprzednika, czego nie udało mi się bezsprzecznie potwierdzić), a może tę rocznicę świętowano częściej, tylko druki z innych lat się nie zachowały? Tego nie da się dziś jednoznacznie ustalić.

24 Datę odkrycia podają za: B. Kocowski, dz. cyt., s. 15. Prawdopodobnie spowodowała je pruska kasata klasztorów śląskich przeprowadzona w 1810 r. i wynikła z niej akcja zwożenia bibliotek klasztornych do Wrocławia (tzw. akcja Büschinga), ponieważ druk ten pierwotnie przechowywano w bibliotece klasztoru w Czarnowasach. Odkrycia dokonał Johann Christoph Friedrich, kustosz w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, przy czym o swoim znalezisku poinformował dopiero kilka lat później (w tekście z 6 IX 1822 opublikowanym w: [J.C.] Friedrich, *Zwei alte Breslauer Drucke von und nach dem Jahre 1475*, „Litterarische Beilage” (dodatek do „Schlesische Provinzialblätter”) 1822, t. 76, nr 9, s. [257]–260).

25 M.in. w 1826 (Jerzy Samuel Bandtkie), 1834 (Johann Wilhelm Oelsner), 1840 (Václav Hanka) i 1861 (Adolf Friedrich Stenzler) r. Szczegółowe adresy bibliograficzne tych wystąpień – zob.: B. Kocowski, dz. cyt., s. 16.

26 Dwudziestowieczne księgoznawstwo niemieckie, na podstawie ustaleń dokonanych w poprzednim stuleciu, głównie przez Karla Działkę (*Casper Elyan, Breslau's erster Drucker*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1880, r. 15, s. 1–32; *Nachtrag über Caspar Elyan*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1882, r. 16, s. 290–300; *Neue Mittheilungen über Caspar Elyan*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1885, r. 19, s. 386–394) i później uzupełnianych drobnymi przyczynkami, było już utwierdzone w przekonaniu, że produkcja wydawnicza K. Elyana nie była ani obfita, ani regularna, ani imponująca. Karl Schottenloher stwierdził wyraźnie, że „er hat [...] eine kleine Anzahl von Druckwerken herausgegeben” – *Breslau*, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*, hrsg. von Karl Löffler und Joachim Kirchner unter Mitwirkung von Wilhelm Olbrich, Leipzig 1935, t. 1, s. 259. Do tej pory najobszerniejszymi opracowaniami nt. działalności K. Elyana, oprócz prac K. Działki, pozostają: K. Działko, *Elyan, Kaspar*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 48: *Nachträge bis 1899: Döllinger – Friedreich*, München, Leipzig 1904, s. 342–343; H. Barycz, *Elyan (Elian, Helian) Kasper*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 6: *Dunin Rodryg – Firlej Henryk*, red. gł. W. Konopczyński, Kraków 1948, s. 237–238; B. Kocowski, *Śląskie studia inkunabulystyczne*, [w:] B. Kocowski, M. Burbianka, K. Głombiowski, *Z dziejów książki na Śląsku*, Wrocław 1953, s. 5–27; F. Geldner, *Elyan, Kaspar*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 4: *Dittel – Falck*, Berlin 1959, s. 472; H. Szczegóła, *Kasper Elyan z Głogowa, pierwszy polski drukarz*, Zielona Góra 1968.

artystyczna i formalna druku w stosunku do *Legendy o św. Jadwidze (Statuta...* były *de facto* drukiem urzędowym), czy po prostu po pierwszym druku J. Gutenberga następne druki nie były aż tak ważne w niemieckim mieście – możemy już tylko domniemywać. Faktem jednak jest, że dopiero 50 lat temu pierwszy wrocławski druk zyskał subiektywną rangę tego „najważniejszego”, by świętować właśnie podczas dat z nim związanych. Obchodom towarzyszyła sesja naukowa, koncert, dwie wystawy, cztery książki, plakat, którego część nakładu była numerowana i sygnowana przez autorów, oraz drobne druki ulotne, które „inż. B. Kleszczyński zaprojektował [...] z takim skutkiem, iż z miejsca stały się przedmiotem bibliofilskiego zbieractwa”²⁷ [poz. 41–52 (113–141)]. Podobne przedsięwzięcie, znacznie mniej rozbudowane oraz uboższe w druki [poz. 53–56 (142–145)] odbyło się 50 lat później.

Nie były to jedyne rocznice istnienia wrocławskich drukarni uczczone drukami okolicznościowymi. Znana jest co najmniej jedna przedwojenna publikacja dot. jubileuszu 30-lecia drukarni innej niż elyanowska czy miejska [poz. 57 (146)]. Nowy asumpt do kolejnych druków dało podniesienie z ruin wielu drukarni po II wojnie światowej. Zbudowane na gruzach swoich poprzedniczek, rzadko kiedy w prostej linii kontynuujące ich dziedzictwo, zazwyczaj (o ile w ogóle) łącząc się z nimi tylko adresem, dały początek nowym tradycjom w miejsce starych, które z przyczyn polityczno-społecznych musiały zostać zapomniane. Zaświadczają o tym druki związane z Wrocławską Drukarnią Naukową [poz. 59 (149)] oraz Wrocławską Drukarnią Akcydensową [poz. 58 (147)].

*

Ujęcie wydawniczo-formalne druków okolicznościowych dokumentujących obchody kolejnych rocznic początku drukarstwa jest tylko jednym z możliwych i to prawdopodobnie najuboższym poznawczo. Z różnych względów w swej analizie pominąłem możliwości jakie kryją się w potencjalnej analizie literaturoznawczej, ikonograficznej, teatrologicznej, muzykologicznej, typograficznej, papierniczej, biograficznej czy historiograficznej, choć materiał ten dostarcza wielu pobudek ku takim badaniom. Nie przedstawiam także bibliologicznego znaczenia i przebiegu samych jubileuszy, choć i ku temu podano już wzorce naukowego opracowania tematu²⁸. Wierzę jednak, że niniejsza praca zainspiruje

27 J. Trzynadłowski, *Przedmowa* [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. K. Małczyńska], Wrocław 1978, s. 5.

28 Pozostają nim prace Zbigniewa Nowaka – jedna cytowana obficie wyżej oraz druga: Z. Nowak, *Udział miast pomorskich w obchodach jubileuszu 300-lecia sztuki drukarskiej (1440–1740)*,

do nich następnymi badaczami, a opracowana w tym celu bibliografia podmiotowa, przynosząca oprócz typowych danych bibliograficznych także informacje o istnieniu wyjątkowych cech indywidualnych, treściowych i nakładowych egzemplarzy badanych z autopsji, będzie stanowić im poręczny przewodnik po tym zbiorze.

Podsumowanie

Druki okolicznościowe dokumentujące wrocławskie obchody jubileuszy drukarskich pokazują nam, jak zmieniała się świadomość bibliologiczna w stolicy Śląska, jak stopniowo zwiększała się (a potem malała) ranga wrocławskich drukarni i jakie przemiany kulturowe zachodziły w świętowaniu tych jubileuszy. Kiedyś świętowano chętnie i hucznie, choć podczas dat niemających oparcia w dziś znanych źródłach historycznych. Pisano wiersze, komponowano muzykę, wystawiano sztuki sceniczne. Świętowano nie tylko pojawienie się drukarstwa we Wrocławiu, ale także sam fakt wynalezienia przemysłowej metody druku. Dziś nie powstają z tej okazji nowe utwory poetyckie, muzyczne, teatralne. Nie ma też we Wrocławiu (oprócz Drukarni „Jaks”) ani jednej drukarni dzielowej, toteż nie ma komu i czego świętować okolicznościowymi utworami. Po 1945 r. całość obchodów skupiona jest w zasadzie na naukowym opracowaniu tematu (choć z dość pokracznego powodu „drukowania słowa polskiego”, jakby sam fakt, że Wrocław dzięki K. Elyanowi stał się 53. miastem, do którego dotarła technika druku przemysłowego i to już w 25 lat po jej wynalezieniu nie był wystarczającym powodem) – praktycznie zgubiono potencjalne aspekty dydaktyczne, popularyzatorskie, społeczne, towarzyskie, jakie mogą towarzyszyć obchodom jubileuszy. W XXI w. nie odbył się nawet żaden koncert czy publicznie dostępna wystawa. Niewiele było też śląskich tematów księgoznawczych podczas zorganizowanej konferencji (a to pośrednio świadczy o tym, w jakim miejscu znajduje się dziś wrocławska szkoła bibliologiczna). W 2004 r. nikt nie wspomniał K. Baumgartena i jego drukarni. Czy w 2040 r. będziemy we Wrocławiu pamiętać o J. Gutenbergu i jego wynalazku, a w 2075 r. komponować śpiewogry na cześć K. Elyana? Czas (i druki okolicznościowe lub ich brak) pokaże.

Bibliografia przedmiotowa

- Arnoldo J., *De chalcographiae inventionis poemata encomiasticum*, Moguntiae 1541.
Barycz H., *Elyan (Eliau, Heliau) Kasper*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, red. gł. W. Ko-
nopczyński, Kraków 1948, t. 6: *Dunin Rodryg – Firlej Henryk*, s. 237–238.

„Sprawozdania Gdańskiego Towarzystwa Naukowego” 1991, t. 18, s. 39–41.

- Bielski M., *Kronika tho iesth Historya swiata na sześć wiekow a cztery monarchie rozdzielona* ..., Kraków 1564.
- Breslau, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*, hrsg. von Karl Löffler und Joachim Kirchner unter Mitwirkung von Wilhelm Olbrich, Leipzig 1935, t. 1, s. 257–259.
- Ciechanowski J., Ciechanowski M., *Historia Zielonogórskich Zakładów Graficznych jubileuszami pisana 1945–1995. Monografia*, Zielona Góra 2022.
- Czerwiński A., *Pięć wieków „czarnej sztuki” (na marginesie wystawy Johann Gutenberg 1468–1968)*, „Prasa Polska” 1968, r. 22, nr 7, s. 18–20.
- Dziatzko K., *Casper Elyan, Breslau's erster Drucker*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1880, r. 15, s. 1–32.
- Dziatzko K., *Elyan, Kaspar*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 48: *Nachträge bis 1899: Döllinger – Friedreich*, München, Leipzig 1904, s. 342–343.
- Dziatzko K., *Nachtrag über Caspar Elyan*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1882, r. 16, s. 290–300.
- Dziatzko K., *Neue Mittheilungen über Caspar Elyan*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens” 1885, r. 19, s. 386–394.
- “Eine Probe unserer Kunst zu zeigen” *Niederländische Einblattdrucke aus dem 19. Jahrhundert zum „Koppermaandag”*, gesammelt und erl. von Kurt Weidemann, Frankfurt am Main 1967.
- Encyklopedia książki*, t. 1–2, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017.
- Encyklopedia wiedzy o książce*, red. nac. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971.
- Estermann M., “O werthe Druckerkunst, du Mutter aller Kunst”. *Gutenbergfeiern im Laufe der Jahrhunderte*, Mainz 1999.
- [Firlej-Buzon Aneta], *Druki okolicznościowe*, [w:] *Encyklopedia książki*, t. 1, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 586–589.
- [Friedrich A., Friedrich C.], *Fortsetzung der Geschichte der seit 358 Jahren in Breslau befindlichen Stadtbuchdruckerei. Vom Jahre 1804–1862*, Breslau 1863.
- Geck E., *Gutenbergfeiern*, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*, Bd. 2: *Buck–Foster*, hrsg. von Severin Corsten, Günther Pflug und Friedrich Adolf Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1989, s. 312.
- Geldner F., *Elyan, Kaspar*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 4 (1959): *Dittel – Falck*, Berlin 1959, s. 472.
- Haberland D., „Denn mir gebührt der Ehren=Ring” – *Texte zum Breslauer Jubiläum der 300. Wiederkehr der Erfindung des Buchdrucks 1740*, [w:] *Książka zawsze obecna. Prace ofiarowane profesorowi Krzysztofowi Migoniowi*, kom. red. B. Bieńkowska [i in.], Wrocław 2010, s. 239–252.
- Das Jubelgedächtniß der Buchdruckerkunst in Breslau*, „Schlesische Chronik. Organ für das Gesamt-Interesse der Provinz” 1840, nr 52 z dn. 3.07, s. 210–211.
- Kapr A., *Johannes Gutenberg. Persönlichkeit und Leistung*, Frankfurt am Main 1986.

- Kocowski B., *Rozwój badań nad początkami drukarstwa na Śląsku*, [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. K. Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 7–21.
- Kocowski B., *Śląskie studia inkunabulistyczne*, [w:] B. Kocowski, M. Burbianka, K. Głombowski, *Z dziejów książki na Śląsku*, Wrocław 1953, s. 5–27.
- Migoń K., *Bibliologia o drukach ulotnych i okolicznościowych*, [w:] *Druki ulotne i okolicznościowe – wartości i funkcje*, red. nauk. K. Migoń, M. Skalska-Zlat, A. Żbikowska-Migoń przy współpr. E. Herden, Wrocław 2006, s. 9–19.
- Nowak Z., *Udział miast pomorskich w obchodach jubileuszu 300-lecia sztuki drukarskiej (1440–1740)*, „Sprawozdania Gdańskiego Towarzystwa Naukowego” 1991, t. 18, s. 39–41.
- Nowak Z., *Udział miast Prus Królewskich i Książęcych w jubileuszu trzechsetlecia wynalezienia sztuki drukarskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1992, r. 42, nr 1/2, s. 137–161.
- Pirożyński J., *Johannes Gutenberg i początki ery druku*, Warszawa 2002.
- Schmaltz J.C.St., *Das Jubiläum der Buchdruckerkunst im Jahre 1840! Nebst geschichtlichen Nachrichten über die Jubelfeiern in den Jahren 1540, 1640 und 1740 ...*, Quedlinburg und Leipzig 1836.
- Simonjetz M., *Dzień Bibliotekarza jest ważny!*, „Biblioteka Publiczna” 2019, nr 5, s. 9–10. [Stieff Ch.], *Schlesisches historisches Labyrinth, oder kurtzgefaste Sammlung von hundert Historien...*, Breslau 1737.
- Szczegóła H., *Kasper Elyan z Głogowa, pierwszy polski drukarz*, Zielona Góra 1968.
- Tronnier A., *Die Jahrhundertfeiern der Buchdruckerkunst 1540–1940*, Mainz 1937.
- Trzynadłowski J., *Przedmowa* [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. K. Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4–5.
- Wolf J.Ch., *Monumenta typographica, quae artis hujus praestantissimae originem, laudem et abusum posteris produnt*, t. 1–2, Hamburgi 1740.
- Zwahr H., *Inszenierte Lebenswelt: Jahrhundertfeiern zum Gedenken an die Erfindung der Buchdruckerkunst. Buchgewerbe, Buchhandel und Wissenschaft*, „Geschichte und Gesellschaft” 1996, r. 22, H. 1: *Verleger und Wissenschaftler*, s. 5–18.

Bibliografia podmiotowa

Bibliografia druków okolicznościowych dokumentujących wrocławskie obchody rocznic ważnych wydarzeń w historii drukarstwa – zarówno historii powszechnej, jak i regionalnej (śląskiej) i lokalnej (wrocławskiej) – została zestawiona na podstawie: katalogów (częściowo pozostających w rękopisie) pełniących prowizorycznie funkcję nigdy niepowstałej bibliografii Wrocławia²⁹,

²⁹ *Katalog der Druckschriften über die Stadt Breslau*, [bearb. Heinrich Wendt], Breslau 1903. *Katalog der Druckschriften über die Stadt Breslau. I. Nachtrag umfassend die Zugänge von 1903*

adekwatnych bibliograficznych baz danych oraz katalogów bibliotecznych Wrocławia. Uzyskane wyniki uzupełniono na podstawie kwerendy w różnych innych kolekcjach i źródłach informacji. Następnie, o ile było to możliwe, opisy zweryfikowano z autopsji (tylko w pojedynczych przypadkach opisy pozostały wyłącznie przejęte z ww. źródeł; oznaczono je *, opisy takie należy uznać za rekonstruowane lub szczątkowe, a same druki – za zaginione) na podstawie egzemplarzy przechowywanych w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu (BUWr), Bibliotece Muzeum Narodowego we Wrocławiu (B MNWr), księgozbiornym Działu Sztuki Wydawniczej Muzeum Narodowego we Wrocławiu (DSW MNWr) lub księgozbiornym własnym autora (JML). W nielicznych przypadkach weryfikacji dokonano na podstawie cyfrowych kopii ze zbiorów Staatsbibliothek zu Berlin (StB B), Bayerische Staatsbibliothek (BStB), Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt (ULB).

Bibliografia została zestawiona w układzie działowym odwołującym się do dat kolejnych wydarzeń historycznych (w jednym przypadku – do wydarzenia legendarnego) ułożonych według zasady „od wydarzenia historii powszechnej do wydarzenia historii lokalnej”³⁰. Jeśli dany fakt świętowano pierwotnie pod datą dziś uznawaną za błędną, datę prawidłową podano w nagłówku nawiasie kwadratowym. W obrębie działu stosowano szeregowanie chronologiczne wstępujące według roku jubileuszu.

Selekcji poddano niesamoistne wydawniczo utwory okolicznościowe (artykuły w czasopismach i rozdziały w książkach³¹), drukarskie utwory okolicznościowe związane z rocznicami niedotyczącymi drukarzy (np. dnia św. Jana³²), drukarń (np. stowarzyszeń³³) i/lub związane z wydarzeniem odbywającym się poza Wrocławiem (np. w Sobótce³⁴), utwory okolicznościowe związane

bis 1913, [bearb. Heinrich Wendt], Breslau 1915 (egzemplarz odręcznie uzupełniany do 1945 r. ze zbiorów BUWr GSL 15555 III). *Wykaz tytułów zbioru Y (Wrocław) nie wykazanych w „Katalog der Druckschriften über die Stadt Breslau”. Breslau 1903. Nachtrag I. Breslau 1915*, [b.m.r.w.] (maszynopis ze zbiorów BUWr GSL 15786 III).

30 Tylko pozornie przypomina on układ chronologiczny rzeczowy, znany z bibliografii z zakresu historii, bowiem ten musiałby się odwoływać do dat (a w zasadzie wydarzeń spod tych dat) opisywanych w dokumentach, tymczasem niniejszy układ odwołuje się do dat będących podstawą jubileuszu odbywającego się naturalnie pod inną datą, a opisanego/udokumentowanego w dokumencie.

31 Por.: T. Stępień, *Wrocławska Drukarnia Naukowa*, [w:] *Minęło ćwierć wieku*, pod red. J. Fańkiewicza, Warszawa 1970, s. 109–[175]. (Zawiera wykaz pracowników drukarni).

32 Por.: *Errinerung an das Erste Johannes-Fest der Breslauer Buchdruckgesellschaft am 25. Juni 1848*, [Breslau 1848].

33 Por.: *Fest-Schrift Herausgegeben zum 30jährigen Bestehen des Breslauer Buchdrucker-Gehilfen-Vereins*, bearb. H. Haertel, [Breslau] 1903.

34 Jak na przykład: *Zur fidelen Kaffee-Tafel verborchten. Johannisfest am Sonntag den 29. Juni 1924 in Zobten a. B.*, von den Kollegen der Druckerei Schenkalowsky gewidmet, [Breslau 1924].

z rocznicami innych instytucji książki związanych z drukarnią, lecz niedotyczące rocznicy działalności tej drukarni³⁵, oraz opracowania monograficzne³⁶ i inne materiały (statuty, sprawozdania, wzorniki pism itd.)³⁷ – zarówno ówczesnie historyczne, jak i współczesne – dotyczące drukarni, lecz niemające charakteru jubileuszowego.

Przyjęta metoda bogato adnotowanego³⁸ opisu podaje znacznie więcej danych niż zestaw standardowych informacji bibliograficznych także w treści samego opisu bibliograficznego³⁹, w celu poinformowania o istnieniu wyjątkowych cech indywidualnych i nakładowych egzemplarza badanych z autopsji, a także ich zawartości treściowej. Podane wymiarowanie jest zależne od stanu zachowania druku poddanego autopsji (większość z nich obecnie ujętych jest w klocki introligatorskie lub oprawy biblioteczne, co mogło wpływać na przycięcie oryginalnego rozmiaru) oraz możliwości dokładności autopsji z tego wynikającej. W przypadku braku możliwości ustalenia podstawowych danych bibliograficznych, o ile było to konieczne dla zrozumienia opisu, brak dodatkowo zaznaczano odpowiednim skrótem: b.a. – bez autora, b.t. – bez tytułu, b.m. – bez miejsca, b.w. – bez wydawcy.

Przyjęte liczbowanie jest podwójne. Liczbowano zarówno jednostki samodzielne wydawniczo, jak i niektóre jednostki względnie samoistne piśmienniczo (stąd po liczbowaniu głównym stopniowanym w nawiasie podano liczbowanie dodatkowe ciągłe). Nie wliczono do liczbowania wykazów o charakterze biograficznym i bibliograficznym (nawet jeśli stanowiły tekst samodzielny piśmienniczo) oraz części składowych publikacji o charakterze jednolitym piśmienniczo.

35 Por.: H. Jessen, *200 Jahre Wilh. Gottl. Korn, Breslau 1732–1932*, Breslau 1932. Publikacja ta dotyczy jubileuszu działalności rodziny Kornów, a nie ich drukarni, bowiem w pierwszym okresie działalności byli tylko wydawcami lub nakładcami, a drukarzami dopiero od roku 1793.

36 Por.: *Drukarnia akademicka we Wrocławiu 1726–1804*, red. U. Bończuk-Dawidziuk, J. Suleja, Wrocław 2022.

37 Por.: *Uebersicht des gegenwärtigen Zustandes der Stadt – und Universitäts-Buchdruckerei und der lithographischen Anstalt von Grass, Barth & Co. (W. Friedrich) in Breslau*, [Breslau] 1852. Publikacja ta wprawdzie jest okolicznościowa (powstała na okoliczność Schlesischen Industrie-Ausstellung), ale już nie jubileuszowa czy rocznicowa.

38 Adnotacje zawierają (o ile podano lub ustalono) informacje o kopii cyfrowej dostępnej publicznie w Internecie, ujednocionej nazwie autora, jego tytułach (przejętych w dosłownym brzmieniu), dedykacji, dekoracjach i wyróżnieniach, kroju pisma, oprawie. Szczegółowo rozpisywano także zawartość druku. Wyłuszczeniem oznaczono gatunek piśmienniczy lub typ dokumentu. Kursywą miejsce przechowywania i/lub sygnaturę egzemplarza będącego podstawą autopsji.

39 W treści samego opisu uwzględniono, o ile to możliwe, miejsce druku, drukarnię i datę dzienną druku, oba wymiary (wysokość × szerokość), informację o rodzaju papieru i nakładzie.

I.

1440 [1450]: *Wynalezienie przemysłowej metody druku przez Johanna Gutenberga*

1640

- 1 (1) Andreas Tschernings Lob der Buchdruckerey. – Breßlaw : durch Georgium Baumann, Anno 1640. – [16] s. nlb. ; 4°.

Utwór poetycki

Dostępny: resolver.staatsbibliothek-berlin.de/SBB000D0F200000000

Druk dedykowany: Viro summæ eruditionis ac virtutis Augusto Buchnero poetices & eloquentiæ in Academia Wittebergensi professori publico salutem & observantiam / Andreas Tscherningius. – S. 2–4. Autor tytułowany: *Cl. Tui Nominis cultor devotissimus*

StB B Yi 1471 (dygitalizat)

- 2 (2) Carmina secularia De Typographia, ante annos ipsos ducentos à Germanis inventâ / [przedm. Georg Baumann]. – [Wrocław] : Curabat partier atq[ue] imprimebat Georgius Baumann Typogrpahus Vratislaviensis, 1640. – [48] s. nlb. ; 18,5 × 14,8 cm.

Antologia

Druk dedykowany: Denen Edlen / Gestrengen / Ehrenvesten / Hoch – und Wolbenambten Herren N.N. Præsidi und Rathmannen der Stadt Breßlaw / Georg Baumann. – S. 2–3. Autor tytułowany: *gehorsamer Burger, Buchdrucker*

Na karcie tytułowej wyróżnienia w kolorze czerwonym. Krój: Garamond. Oprawa biblioteczna.

Treść:

- 2.1. (3) [inc.: *Inventum postquam est, idq[ue] haut sine numine divûm ...*] / Nicolaus Henelius. – S. 4–5. Autor tytułowany: *U. J. D. Sacr. Caes. Majest. nec non Illustriss. Lignic. Ducis Consiliarius, Ducatus Monsterbergici, ac Teritorii Francostein. Pro. Cancellarius, inclitaeq[ue] Wratislav : Reipub. Syndicus. Utwór poetycki*
- 2.2. (4) Pro quarto Typographiæ jobelæo celebrando / Abraham von Franckenberg. – Vratislaviæ, 15.09.1640. – S. 5–7. **Utwór poetycki**
- 2.3. (5) [inc.: *Subtiler Hände Fleiß und Arbeit wird gelesen ...*] / Christophorus Schlegel. – S. 7–13. Autor tytułowany: *heiligen schrift licenciat / prediger und professor zu St Elisabeth in Bresslaw. Utwór poetycki*
- 2.4. (6) [inc.: *Ille labentis moderator ævi ...*] / Elias Major. – S. 13–17. Autor tytułowany: *P. L. C. Gymnasii Vratislaviensis rector, profesor, schloarum inspector. Utwór poetycki*
- 2.5. (7) In actum secularem Typographiæ ante hos ducentos annos invent, iaudes celebrantem / Thomas Schröer. – S. 17–19. Autor tytułowany: *U. J. C. Scabinatus & Judiciorum Vratis L. Secretarius. Utwór poetycki*

- 2.6. (8) *In laudem artis typographicae* / Henricus Closius. – S. 19–20. Autor tytułowany: *scholae Magdalenae moderator*. **Utwór poetycki**
- 2.7. (9) *Quis ille, vires hujus orbis & dies ...* / Andreas Sanftleben. – S. 20–22. Autor tytułowany: *Iudiciorum Wratislaviens. Advocatus Ordinarius & Iuratus*. **Utwór poetycki**
- 2.8. (10) Chrysostomus Schultzens [...] Ehrenkrantz damit er die Buchdruckerkunst gekrönet. – S. 23–28. Nazwa autora: Chrysostom Scholtz. Autor tytułowany: *Sil. Gymnasii Elisab. apud Vratislav. Profesoris*. **Utwór poetycki**
- 2.9. (11) Βιβλιοχαλιου^[40]φορμημειον in laudem / Valentinus Kleinwechterus. – S. 28–30. Tekst równoległy w jęz. niemieckim: *Vorhergesetzte Epigrammata übersetz ins Teutsch.* – S. 30–33. Autor tytułowany: *Svidnic. Siles. Scholae Magdalenaee con-Rector*. **Utwór poetycki**
- 2.10. (12) [inc.: *Haud uni Natura parens dedit omnia seculo ...*] / Matthias Machnerus. – S. 33. Autor tytułowany: *Reipubl. Vratisl. a Latinis expeditionibus & in Iudicio Orphanor. Notarius*. **Utwór poetycki**
- 2.11. (13) [inc.: *Faustus homo fuit, & fausto sub sidere natus ...*] / Christoph[phorus] Schultz. – S. 34–36. Nazwa autora: Christoph Scholtz. Autor tytułowany: *Scholae Magd. Collega*. **Utwór poetycki**
- 2.12. (14) [inc.: *Quale Dei donum, patefacta metalla Typorum ...*] / Wolfgang Stirijs. – S. 36. Autor tytułowany: *SiL*. **Utwór poetycki**
- 2.13. (15) An H[erre]n. Georg Baumann. Buchdrucker in Breßlaw / Andreas Tscherning. – S. 37–40. **Utwór poetycki**
- 2.14. (16) *Laudes suas adoreamq[ue], sat meret* / Johannes Gebhardus. – S. 40–42. Autor tytułowany: *Habelswerda-Silesius* **Utwór poetycki**
- 2.15. (17) *Ad divam Typographiam carmen sæculare Christophori Coleri*. – S. 42–45. Nazwa autora: Christoph Köler. **Utwór poetycki**
- 2.16. (18) [inc.: *Hæteretes formæ, cælataq[ue] signa typorum, ...*] / â Georgio Tileno Aurimontano. – S. 46–47. Nazwa autora: Georg Tilen. Autor tytułowany: *Iuris dcotore et principali Münsterbergenensi Consiliario*. **Utwór poetycki**
- 2.17. (19) *Epigramma Georgii Carolidæ â Carlsperga &c. ad Elisabetham Johannam Westoniam, Anglam nobilem poëtriam*. – S. 48. Nazwa autora: Georg Carolides. Autor tytułowany: *v. Carlsperg*. **Utwór poetycki**

BUWr 84704

1740, 24 czerwca

- 3 (20) Breßlauisches Jubel-Gedächtnuß der vor dreyhundert Jahren erfundenen Buchdruckerkunst : In einer vollständigen Sam[m]lung alles desjenigen, wodurch im

40 W tym miejscu litera nieczytelna.

Jahre siebenzehnhundert und vierzig in den drey evangelischen Haupt – und Pfarr-Kirchen der Stadt Breßlau am Feste Johannis in denen ordentlichen Predigten, und zuvorher in beyden Evangelischen Gymnasiis daselbst, auch sonst von andern gelehrten Federn, bey der öffentlich darüber angestellten Freuden-Bezeugung der in Breßlau über zweyhundert Jahre schon blühenden Baumannischen Buchdruckerey das danckbare Andencken dieser edlen Erfindung zum Preise Gottes einstimmig erneuert worden. – Breßlau : in der Baumannischen Erben Buchdruckerey ; druckts Johann Theoph. Straubel, Factor, 1740. – [8] k., 96, 112, 60 s. ; 4°.

Antologia

Dostępny: opendata.uni-halle.de//handle/1981185920/47398

Na karcie tytułowej wyróżnienia w kolorze czerwonym. Liczne winiety, inicjały i finaliki. Trzy części z niezależnym liczbowaniem stron.

Treść:

Vorrede / Johann Friedrich Burg. – [s. nlb.]. Autor tytułowany: *Der Breßlauischen Kirchen und Schulen A. C. Inspector* **Przedmowa**

Cz. I: [mowy oraz utwory muzyczne; z własnymi kartami tytułowymi]

- 3.1. (21) Der Eindruck von Gottes Wort und Wundern, gegen die uns darinnen entkraftende menschliche Vergeßlichkeit [...] / Johann Friedrich Burg. – S. [1]–32.

Mowa

- 3.2. (22) Den Nahmens-Tag des heiligen Johan[n]is des Täuffers, bestimmt zur Freude über Gott, der grosse Dinge thut, durch das, was klein ist [...] / Johann David Raschke. – S. [33]–62. **Mowa**

- 3.3. (23) Das danckbare Andencken bey den wurden und wohlthaten Gottes [...] / Gottlieb Jachmann. – S. [63]–76. **Mowa**

- 3.4. (24) [Concerto] / Das Chor bey der Haupt-Kirche zu St. Elisabet. – S. [77]–80. Części: Choral, coro, choral, accompag., aria. **Utwór muzyczny**. Najprawdopodobniej to samo co 5 (43).

- 3.5. (25) [...] Serenata die Breßlauische Baumannische Officin. – S. [81]–88. Osoby sztuki: Chor der Wissenschaften, Die Gelehrsamkeit, Die Sprache, Die Schrift, Die Buchdrucker-Kunst, Breslau, Chor der Obigen mit der Gelehrsamkeit und Breslau. **Utwór sceniczny muzyczny**. Najprawdopodobniej to samo co 8 (46).

- 3.6. (26) Bey dem Durch Gottes Gnade Anno 1740 glücklich erlebten Dritten Jubel-Feste der Höchstnutzbaren und vortreflichen Buchdrucker-Kunst Wollten Dem Wohl-Edlen, Großachtbaren und Hochgelahrten Herrn Samuel Graß, Medicinæ Doctori und Practico, der Stadt Breßlau wohl-verordneten Physico, Wie auch Kayserlich-Leopoldinisch-Carolinischen Academico Naturæ-Curioso, Ihre eigene Freude durch gegenwärtiges Musicalisches Concerto ergebenst an Tag legen Säm[m]tliche in der Baumannischen Erben Buchdruckerey Kunstverwandte / Poesie Gottfried Ephraim Scheibel ; Composition Johann

George Hoffmann. – S. [89]–96. **Utwór sceniczny muzyczny**. Najprawdopodobniej to samo co **6 (44)**.

Cz. II: [utwory sceniczne]

- 3.7. (27)** Germanum typographiae decus in actu publico or distribuenda magnifici senatus praemia solempni die XVI. Iunii A. C. MDCCXL. horis locoque consuetis a iuventue Gymnasii Elisabetani selecta considerandum significant / Johann Gottlieb Deichsel. – S. [1]–50. **Utwór sceniczny** w trzech scenach z wykazem aktorów (mieszkańców Wrocławia i innych miast).
- 3.8. (28)** Incunabula typographiae, nunc quasi memoriae secularis praeludia magnifici senatus praemiis solennia a bonae spei iuventute Gymnasii M. Magdalenei Anno MDCXXXVII. Die XIX. Decembris exhibenda significat / Christianus Rungius. – S. [51]–112. Nazwa autora: Christian Runge. **Utwór sceniczny** w siedmiu scenach z wykazem aktorów (mieszkańców Wrocławia i innych miast). Po nim (s. 111–112) odpis przywileju cesarza Ferdynanda I dla Andresa Wincklera na monopol drukarski nadany 4.12.1541 roku (prolongowany przez radę miejską w 1546 i 1549 roku).

Cz. III: Carmina secularia

- 3.9. (29)** [inc.: *Bemoostes Morgenland, das sieben Wunderwercke*] / Christian Stieff. – S. 3–7. Autor tytułowany: *Der Breßlauischen Evangelischen Schulen Inspector, des Elisabetanischen Gymnasii Rector; wie auch, Theol. Exegetiae, Historiarum und Physicae Prof. Publicus, obgedachter Buchdruckerey Censor, und die Königl. Preußischen Societät der Wissenschaften Mitglied*. **Utwór poetycki**
- 3.10. (30)** [inc.: *Dicite, quae fuerit facies teterrima rerum*] / Samuel Weinisch. – S. 7–10. Autor tytułowany: *Ad Aedem S. Elisabet. Diaconus*. **Utwór poetycki**
- 3.11. (31)** [inc.: *Nunc, quae nitebant nuper ab ignibus*] / Christianus Tschepius. – S. 10–15. Nazwa autora: Christian Tschepe. Autor tytułowany: *ad Aedem Elisabetanam Diaconus*. **Utwór poetycki**
- 3.12. (32)** [inc.: *Kunst, der an Wiß, Geschickligkeit*] / Gottfried Maximilian Leißner. – S. 16–19. Autor tytułowany: *Gymn Elis. Vrat. Coll. Prim*. **Utwór poetycki**
- 3.13. (33)** [inc.: *Nunc est canendum, nunc pede libero*] / Johannes Sigism[undus] John. – S. 19–20. Jest to parafraza: *Parodia ad Horatii Oden XXXVII Lib. I*. Autor tytułowany: *Coll. Gym. Elis*. **Utwór poetycki**
- 3.14. (34)** [inc.: *Sanckt, ihr Gelehrten, um die Wette*] / Christian Pfeiffer. – S. 21–27. Autor tytułowany: *Pfarrer zu Dittmannsdorff*. **Utwór poetycki**
- 3.15. (35)** [inc.: *Weltgepriesens Greichenland*] / Gottfried Ephraim Scheibel. – S. 27–30. Autor tytułowany: *Gymn. Elis. Coll*. **Utwór poetycki**
- 3.16. (36)** [inc.: *Verfallnes Rom! gestürzt Athen!*] / Johann Christian Gerbhardt. – S. 31–33. Autor tytułowany: *J. U. Cand*. **Utwór poetycki**

- 3.17. (37) [inc.: *Jetzt ist ein grosses Jubel-Jahr*] / Johann Christoph Schwarzer. – S. 33–38. Autor tytułowany: *Rever. Minist. Candid.* **Utwór poetycki**
- 3.18. (38) [inc.: *Ihr, die ihr Kunst und Wissenschaft*] / Ehrenfried Liebich. – S. 38–43. Autor tytułowany: *von Goldberg, Der Gottesgelahrheit Ergebener.* **Utwór poetycki**
- 3.19. (39) [inc.: *Ihr, die ihr nach der Weisheit rennt*] / Carl Benjamin Stieff. – S. 44–46. **Utwór poetycki**
- 3.20. (40) Zufälliger Beytrag zur schlesischen Jubel-Freude bey der danckbaren Andencken der erfundenen edlen Buchdrucker-Kunst, in unterschiedenen Denck-Müntzen mitgetheilt, Anno 1740 / von Sigismund Sämmler. – S. [47]–54. Autor tytułowany: *Diebanischen Prediger.* **Utwór poetycki**
- 3.21. (41) Ode secularis [inc.: *Cum pars virorum nobilior decus*] / Christianus Weinisch. – [17.10.1740] – S. 56–60. Autor tytułowany: *Prof. Elisab. A.R.S.* **Utwór poetycki**

ULB AB 43 18/h, 27 (dygitalizat)

- 4 (42) [inc.: *Es ist auch Eurer Christlichen Liebe hiermit zum Preiß des Göttlichen Rahmens nicht zu verhalten, ...*]. – [4] s. nlb. ; 32,6 × 22,9 cm.

Obwieszczenie o kościelnych obchodach rocznicy bez szczegółowych danych.

Winieta drzeworytnicza: *Sic semper virebo*. Finalik kaligraficzny.

BUWr 84706/1

- 5 (43) Ueber dem, was Gott bey Dreyhundert Jahren, Durch das herrliche Geschenke der Edlen und Hoch-nutzbaren Buchdrucker-Kunst, Grosses an uns gethan, bezeugete Anna 1740. den 24. Junii, Als an ihrem Dritten Jubel-Feste, vor der Amts-Predigt, Mit danckbaren Hertenzen, Mund und Händen Seine Freude vor Gott / Das Chor bey der Haupt-Kirche zu St. Elisabet. – [8] s. ; 16,0 × 10,2 cm.

Utwór muzyczny Najprawdopodobniej to samo co 3.4. (24).

Finalik kaligraficzny.

Treść:

Concerto: choral, coro, choral, accompag., aria, Lied vor der Predigt. Na mel.: *Wer nur den lieben Gott, läßt walten.*

BUWr 84706/2

- 6 (44) Bey dem Durch Gottes Gnade Anno 1740 glücklich erlebten Dritten Jubel-Feste der Höchstnutzbaren und vortreflichen Buchdrucker-Kunst Wollten Dem Wohl-Edlen, Großachtbaren und Hochgelahrten Herrn Samuel Graß, Medicinæ Doctori und Practico, der Stadt Breßlau wohl-verordneten Physico, Wie auch Kayserlich-Leopoldinisch-Carolinischen Academico Naturæ-Curioso, Ihre eigene Freude durch gegenwärtiges Musicalisches Concerto ergebenst an Tag legen Säm[m]tliche in der

Baumannischen Erben Buchdruckerey Kunstverwandte / Poesie Gottfried Ephraim Scheibel ; Composition Johann George Hoffmann. – Breßlau, 26.06.[1740]. – [8] s. nlb ; 32,8 × 22,3 cm.

Utwór sceniczny muzyczny. Najprawdopodobniej to samo co 3.6. (26).

Na karcie tytułowej wyróżnienia w kolorze czerwonym i szarym. Emblemat drzeworytniczy (sygn.: HM): w otoku *Gott, Einigkeit und Wahre treu sey stets bey der Buchdruckerey!*; na wstędze *in Officina Baumanniana*. Winieta drzeworytnicza (sygn.: BI): *Sanctus sanctus sanctus est Dominus Deus zebaot*

Treść:

Concerto na Chor der Baumannischen Erben Buchdruckerey Kunst-Verwandten, Breslau, Die Gelehrsamkeit, Die Zeit.

BUWr 84706/3

7 (45) (Immanuel!) Nun iubiliret! Die löbliche Buch-druckereii ist ein göttlich vverck / Breßlau : in der Baumannischen Erben Buchdruckerey, 24.06.[1740]. – 32,5 × 22,2 cm.

Afisz

Winieta kaligraficzna (z sercem i różą) i finalik (putto z dwiema gałązkami).

BUWr 84706/4

8 (46) Die durch die edelste Kunst Der Buchdruckerey hergestellte Gelehrsamkeit preiset Am Dritten Jubel-Feste Dieser Löblichen Erfindung Durch nachstehende Serenata die Breßlauische Baumannische Officin. – [Breßlau], 24.06.1740. [8] s. nlb. ; 23,5 × 19,0 cm.

Utwór sceniczny muzyczny. Najprawdopodobniej to samo co 3.5. (25)

Treść:

Serenada na Chor der Wissenschaften, Die Gelehrsamkeit, Die Sprache, Die Schrift, Die Buchdrucker-Kunst, Breslau, Chor der Obigen mit der Gelehrsamkeit und Breslau

BUWr 84706/5

9 (47) Liber Generationis Jesu Christi, das Buch der Geburth Jesu Christi, zur Vollkommenheit deren Freuden nach bereits verflossenen Dritten Jahr-Hundert von Erfindung der Höchst-nutzbaren, Edlen, und Freyen Buchdruckerey-Kunst in Teutschland An Gegenwärtigem Jubel-Tag Von der Josepho-Carolinischen Buchdruckerey der Gesellschaft Jesu in Breßlau zu einem Neu-Jahrs-Geschenck Denen Catholischen Herren Kunst-Verwandten angetragen. In einer dem Allerhöchsten gewiedmeten Danck-Predig / von P. Maximiliano Pretin Der Gessellschaft Jesu Feyer-Tags-Prediger deß Academischen Collegii zu Breßlau in der Kirchen deß Allerheiligsten Nahmens Jesu, im Jahr 1740. den 4. Januarii. – Breßlau, [przed] 4.01.1740 – [12] s. nlb. ; 30,0 × 20,0 cm.

Mowa

Na karcie tytułowej ozdobne inicjały. Przed tekstem winieta drzeworytnicza z okiem Opatrzności. Finalik *cul de lampe* z dwoma aniołami.

BUWr 84706/6

- 10 (48)** Das Ehren-volle Andencken der Acht und Dreyßig Jahr zu Breßlau auf dem Dohm blühenden Buchdrucker-Kunst suchten bey der im Jahr 1740 erlebten allgemeinen Jubel-Freude, und zur Ehre der vorjetzo würcklich vorstehenden Besitzerin Tit. Pl. Frauen Maria Clara verwittibten Hilsin an derselben den 12. Aug. einfallenden Nahmens-Tage unter herzlichem Wunsch alles ersprißlichen Wohlergehens in einer schlecht gestetz gebundenen Rede wohlmeinend zu entwerffen die sämtliche Kunst-Verwandten der Hilsischen Officin. – [przed] 12.08.1740. – [10] s. nlb. ; 32,1 × 22,1 cm.

Utwór poetycki

Na karcie tytułowej wyróżnienia w kolorze czerwonym. Przed tekstem winieta drzeworytnicza. Treść:

10.1 (49) [inc.: *Liebe, schwebe, göldne Kunst!*] / Johann Rist. – S. [10]. **Utwór poetycki**

BUWr 84706/7

1840

- 11 (50)** Zur 400 jährigen Jubelfeier der Erfindung der Buchdruckerkunst, gefeiert den 24. Juni 1840, von den Kunstverwandten der Brehmer u. Minuthschen Officin. – Breslau, 1840. – [2] k.

*

1890, 22 czerwca

- 12 (51)** Festschrift zum 450jähr. Bestehen der Buchdruckerkunst, unter besonderer Berücksichtigung der Entwicklung des Buchdrucks in Breslau / Herausgegeben vom Breslauer Buchdrucker-Gehilfen-Verein ; [Schlusswort Paul Schliebs]. – Breslau : [b.w.], 1890 (Breslau : Breslauer Genossenschafts-Buchdruckerei, [po 6 czerwca, przed 22 czerwca]). – 54 s. ; 22,6 × 15,2 cm.

Opracowanie monograficzne

Dostępny: sbc.org.pl/publication/20532

Treść:

Vorwort / Verfasser. – Breslau, 05.1890 – S. [3]–4.

Zur Geschichte des Buchdrucks. – S. [5]–14.

Die Buchdruckerkunst in Breslau. – S. [15]–17.

Grass, Barth & Comp. (W[ilhelm] Friedrich). – S. 17–29.

- Brehmer & Minuth. – S. 29–31.
Die Universitäts-Buchdruckerei. – S. 31.
Wilhelm Gottlieb Korn. – S. 31–32.
Th[eodor] Schatzky. – S. 32–34.
Neumann. – S. 34–36.
Leopold Freund. – S. 36–37.
R[obert] Nischkowsky. – S. 38.
Otto Gutschmann. – S. 38.
Buchdruckerei [Heinrich, potem Lothar] Lindner. – S. 38–39.
F.W. Jungfer. – S. 39.
Schlesische Volkszeitung. – S. 39–40.
Breslauer Genossenschafts-Buchdruckerei. – S. 40–41.
S. Lilienfeld. – S. 41.
Schlesische Buchdruckerei (Schottländer). – S. 41–43.
Eduard Trewendt. – S. 43.
[Gustav] Hoyer & Comp. – S. 43–44.
Julius Hoferdt & Comp. – S. 45.
Maximilian Schlesinger. – S. 45.
Anton Schreiber. – S. 45–46.
C[arl] Dülfer. – S. 46.
Emil Soyka. – S. 46.
Buchdruckerei des „Breslauer General-Anzeiger“. – S. 46–47.
Personalbestand der Buchdruckereien Breslau : Aufgeneommen in der letzten Woche vom Monat Mai 1890. – S. 48.
Gesamt-Uebersicht über Breslau Buchdruckereien : Vom 31. Mai 1890. – S. 49.
Schlusswort / Paul Schliebs. – Breslau, 6.06.1890. – S. 51–54.

BUWr 84707 (współoprawne)

- 13 (52)** Tafel-Lied zum Johannes-Fest : verbunden mit der 450jährigen Jubelfeier der Buchdruckerkunst / gewidmet von den Collegen der Officin Grass, Barth & Co. (W. Friedrich). – Breslau : Breslauer Buchdrucker-Gehilfen-Verein, 22.06.1890. – [4] s. nlb. ; 22,6 × 17,5.

Utwór muzyczny

Wymiary po prawdopodobnym przycięciu do oprawy.

Treść:

Na mel.: *Zu Mantua in Banden*.

BUWr 84707 (współoprawne)

- 14 (53)** Johannesfest 1890 : verbunden mit dem 450jähr. Jubiläum der Buchdruckerkunst in den Räumen des Concerthauses / Breslauer Buchdrucker-Gehilfen-Verein. – Breslau :

[b.w.], 22.06.[1890] (Bresl[au] : Genossenschafts-Buchdruckerei). – [4] s. nlb. ; 22,6 × 15,2 cm.

Utwór muzyczny

Treść:

[inc.: *Schmuckt nicht, Vratislavia*]. Na mel.: *Gaudeamus igitur!*

BUWr 84707 (współoprawne)

15 (54) Fest-Lied zur 450jähr. Jubelfeier der Erfindung der Buchdruckerkunst / [gewidmet von Collegen der Officin Brehmer & Minuth] ; [Breslauer] Buchdrucker-Gehilfen-Verein. – Breslau : [b.w.], 1890. – [4] s. nlb. ; 22,6 × 16,8 cm (prawdop. przycięty do oprawy).

Utwór muzyczny

Treść:

Gutenberg's Traum / B.H. Na mel.: *Unser Kaiser liebt die Blumen*.

BUWr 84707 (współoprawne)

II.

1423, 1446

Inne, rzekome daty wynalezienia przemysłowej metody druku

1823

16 (55) Typographen-Lieder, gesungen am 400jährigen Jubelfeste der angeblichen Buchdruckerei-Erfindung des Laurentius Koster zu Harlem. – Breslau, 10.07.1823. – 8 s.

*

1846

17 (56) Tafel-Lieder am Gedenk-Feste Gutenberg's 1846 / der Mitglieder der Heinrich Richter'schen Officin. – Breslau, [1846] ([Breslau] : Heinrich Richter). – 8 s. : il. ; 21,3 × 13,3 cm.

Antologia

Na s. tyt. medalion, w otoku: *Guttenberg, Fust, Schoiffher*. Przypuszczenie dot. autorstwa podano na podstawie inicjałów rozwiniętych ze spisu członków. Liczne winiety i finaliki. Druk i papier od Richtera. Zawiera wykaz członków Heinrich Richter'schen Officin.

Treść:

17.1. (57) Fest-Gesang / P.S. Nazwa autora: Peter Sinn (?). Autor tytułowany: *aus Breslau*.

Na mel.: *Im Kreise froher, kluger Zecher*. **Utwór muzyczny**

17.2. (58) Trink-Lied. Na mel.: *Gaudeamus igitur!*. **Utwór muzyczny**

17.3. (59) Tafel-Lied / F.D. Nazwa autora: Ferdinand Domel (?). Autor tytułowany: *aus Reichenbach*. Na mel.: *Was gleicht wohl auf Erden*. **Utwór muzyczny**

BUWr 84721/3

III.

1400 [?]

Domniemane urodziny Johanneses Gutenberga

1900

18(60) Schlesische Buchdruck-Ausstellung. : Katalog : Breslau 15. Juli–31. August 1900 / Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer. – [Breslau] : [b.w.], [1900] (Breslau : Grass, Barth und Comp. (W. Friedrich)). – 53, [13] s. ; 19,7 × 11,7 cm. – Papier żeberkowy. – Tyt. okł.

Katalog wystawy

Treść:

Historische Abteilung. – S. [1]–30.

Königl. und Universitätsbibliothek zu Breslau. – S. [3].

Stadtbibliothek zu Breslau. – S. 4–22.

Bibliothek des jüd.-theol. Seminars in Breslau (Fränckel'sche Stiftung). – S. 22–25.

Grass, Barth & Comp., Breslau. – S. 25–29.

Kretschmer, Stadtverordneter, Breslau. – S. 29.

O. Lessheim, Antiquar, Breslau. – S. 29.

Frau Pastor Schelle, Breslau. – S. 29.

Adolf Stenzel, vorm. Brehmer & Minuth, Breslau. – S. 30.

Wilhelm Wolff, Buchdruckerei, Nimptsch. – S. 30.

Moderne Abteilung. – S. [31]–34.

Ex-libris Ausstellung. – S. [35]–53.

Inseraten-Anhang. – S. [55–66].

B MNWr K 642

IV.

1504 [1503]

*Powstanie pierwszej stałej drukarni we Wrocławiu
(domniemany pierwszy wrocławski druk)*

1804, 21–26 sierpnia

19(61) Geschichte der seit dreihundert Jahren in Breslau befindlichen Stadtbuchdruckerey als ein Beitrag zur allgemeinen Geschichte der Buchdruckerkunst : mit 4 Bildnissen und 4 erläuternden Kupferplatten / [przedm. Johann Ephraim Scheibel ; red. Johann August Barth ; oprac. Johann Christian Daniel Geiser, Christian Friedrich Paritius]. – Breslau : Graß und Barth, 1804. – [1] k., VI s., [17] k., 86 s., [7] k., [1] k. luźna ; 23 cm.

Opracowanie monograficzne

Dostępny: digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10797907?page=5

Poszczególne oznaczenia odpowiedzialności ustalono na podstawie Przedmowy (s. II).

Treść:

Vorrede / Johann Ephraim Scheibel. – Breslau, 16.08.1804. – S. [I]–VI. Autor tytułowa-
ny: *zweyter Insp. der Bresl. Schulen A. C. Rector des Elisab. Gymn. Strelitzischer
Prof. der Mathem. bey heyden Gymn. Aufseher der öffent. Rhedig. Bibl. der Kön.
Preuss. Acad. der Wiss. zu Berlin Mitglied, der Kön. Grosbrit. Societ. der Wiss. zu
Göttingen Corresp. etc.*

Kurze Geschichte der Erfindung der Buchdruckerkunst. – S. nlb.

Pränumeranten-Verzeichniss. – S. nlb.

Geschichte der ersten Breslauischen Buchdruckerey. – S. [1]–72.

19.1 (62) Lob der Buchdruckerkunst / George Gustav Fülleborn ; Musik J[ózef] Elsner. –
S. nlb. **Utwór muzyczny**. To samo co **20.5. (68), 22.3. (91)**.

Anhang : Beiträge zur Geschichte der übrigen Buchdruckereyen in Schlesien. – S. [73]–86.
BStB Hbek/4 Typ. 25 (dygitalizat)

20(63) Sammlung der Reden, Lieder und Gedichte, welche am 300jährigen Jubiläum der Stadt-Buchdruckerei zu Breslau erschienen sind : Nebst einer kurzen Beschreibung der bei dieser Gelegenheit am 21. 22. bis 26ten August 1804 veranstalteten Feierlichkeiten. – [Breslau] : in der privil. Stadt-Buchdruckerei bei Graß und Barth, [1804]. – 48 s. ; 11,3 × 19,6 cm.

Antologia

Treść (szczegółowa relacja z przebiegu wydarzeń jubileuszowych w kolejnych dniach):

[wtorek, 21.08.]. – S. 3–16. Zawiera:

20.1. (64) Overture / Mehul. **Utwór muzyczny**

20.2. (65) Loblied [inc. *Lobt den Herrn! in froher Feyer, in der Freude Jubelchor*] / Geiser, muz. Rolle. **Utwór muzyczny** To samo co **22.1. (89)**.

20.3. (66) Rede / [Zimmer]. **Mowa**

20.4. (67) Danklied [inc.: *Dankt dem Herrn! auf Vaterhänden Trug im eifrigsten Bemühn*]. **Utwór muzyczny** To samo co **22.2. (90)**.

20.5. (68) Lob der Buchdruckerkunst / [Georg Gustav] Fülleborn (eine Kantate, von Knecht in Musik gesetzt). **Utwór muzyczny**. To samo co **19.1 (62), 22.3. (91)**.

20.6. (69) Dankrede / [Johann August Barth]. **Mowa**

20.7. (70) Volkslied / [Georg Gustav] Fülleborn. Na mel.: *Britain's Guardian Angel*. **Utwór muzyczny**. To samo co **22.4. (92)**.

[środa, 22.08.]. – S. 16–21. Zawiera:

20.8. (71) [inc.: *Singt ihm dem großen Herrn der Welt*]. Na mel.: *Sey Lob und Ehr höchsten Gut*. **Utwór muzyczny**. To samo co **23.1. (94)**.

20.9. (72) [inc.: *Nun danket alle Gott mit Herzen Mund und Händen [...] der jene edle Kunst einst auch in unserer Stadt in dieser Officin*]. Na mel.: *Nun danket alle Gott*. **Utwór muzyczny**. To samo co **23.2. (95)**.

oraz mowy.

[czwartek, 23.08.]. – S. 21. Przebieg kolacji.

[piątek, 24.08.]. – S. 21–24. Opis udekorowania sal oraz obrazów znajdujących się w drukarni, a także publikacji oraz medali wydanych z okazji jubileuszu.

20.10–23. (73–86) S. 24–48. Utwory te same co **24 (96)–30 (102), 33 (105)–39 (111)**.

BUWr 84711/1

21 (87) Zu der den 21. August 1804 veranstalteten Feyerlichkeit des dreyhundertjährigen Jubiläums der Breslauschen Stadtbuchdruckerey in der Aula Leopoldina ladet hiermit gehorsamst und ergebenst ein, / Graß und Barth. – [Breslau, 1804]. – 1 k. ; 32,5 × 18,2 cm.

Afisz

Przedstawia porządek uroczystości (w kolejności znanej z **20.1. (65)–20.7. (71)**). Początek o godz. 15:00.

BUWr 84711/2

22 (88) Gesänge zur 300jährigen Jubelfeyer der Stadt-Buchdruckerey [!] in Breslau : Den 21sten August 1804. – [Breslau] : mit Schriften der Stadt – und Universitätsbuchdruckerey, [1804]. – [8] s. nlb. ; 17,6 × 10,5 cm.

Antologia

Treść:

22.1. (89) Loblied. **Utwór muzyczny** To samo co **20.2. (65)**.

22.2. (90) Danklied. **Utwór muzyczny** To samo co **20.4. (67)**.

22.3. (91) Cantate. **Utwór muzyczny** To samo co **20.5. (68), 19.1 (62)**.

22.4. (92) Volkslied. Utwór muzyczny To samo co **20.7. (70)**.

BUWr 84711/3

23(93) Zur Feyer des dreyhundertjährigen Jubiläums der Breslauischen Stadtbuchdruckerey / gesungen von den Waisenkindern der hiesigen Hospitäler. – Breslau, 22.08.1804 – [4] s. nlb. ; 16,9 × 10,1 cm.

Antologia

Treść:

23.1. (94) [inc.: *Singt ihm dem großen Herrn der Welt*]. Na mel.: *Sey Lob und Ehr höchsten Gut*. **Utwór muzyczny** To samo co **20.8. (71)**

23.2. (95) [inc.: *Nun danket alle Gott mit Herzen Mund und Händen [...] der jene edle Kunst einst auch in unserer Stadt in dieser Officin*]. Na mel.: *Nun danket alle Gott*. **Utwór muzyczny** To samo co **20.9. (72)**

BUWr 84711/4

24(96) Der Feier des 24sten Augusts 1804 als des Gedächtnisstages der vor 300 Jahren gestifteten Bresslauischen Stadtbuchdruckerei / geweiht von den sämtlichen Mitgliedern der privil. Stadtbuchdruckerei bei Grass und Barth. – [Breslau] : in der königl. priv. Stadt – und Universitätsbuchdruckerei bei Grass und Barth, [1804]. – [4] s. nlb. ; 21,2 × 17,5 cm.

Utwór muzyczny. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Treść:

inc.: *Als dem Geist die hehre Morgenröthe*

BUWr 84711/5

25(97) Bei der dreihundertjährigen Jubelfeier der Grass – und Barthischen Stadt-Buchdruckerei [!] überreicht / von rEbeirfv. – Breslau : in der Fürst-Bischöflichen Hof-Buchdruckerei [!], sel. Kreuzers Erben, durch Factor Friebe, 24.08.1804. – [4] s. nlb. ; 21,8 × 17,7 cm.

Utwór muzyczny. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Nazwa autora: Friebe. Autor tytułowany: *Faktor der Kreuzersehen Druckerei*

Treść:

inc.: *Auf mit freudigem Beginnen*. Na mel.: *Freude schöner Götterfunken*

BUWr 84711/6

26(98) Zur Feier des 300jährigen Jubiläums der Grass – und Barthischen Stadt-Buchdruckerei in Breslau den 24ten August 1804 / gesungen von den sämtlichen Kunstverwandten der Kornschen Officin. – Breslau : bei Wilhelm Gottlieb Korn, [1804]. – [4] s. nlb. ; 21,9 × 17,6 cm.

Utwór muzyczny. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Treść:

inc.: *Löse deine goldnen Bandeu*. Na mel.: *Auf und stimmt ein Lied der Lieder*

BUWr 84711/7

27(99) Bei der dreihundertjährigen Jubelfeier der Grass – und Barthschen Stadt-Buchdruckerei [!] / sangen mit freudiger Teilnahme die Kunstverwandten der Kreuzerschen Officin. – Breslau : in der Fürst-Bischöflichen Hof-Buchdruckerei [!], sel. Kreuzers Erben, durch Factor Friebe, 24.08.1804. – [4] s. nlb. ; 21,8 × 17,6 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Zawiera wykaz pracowników drukarni.

Treść:

inc.: *Der Geist des Menschen wirkt auf Erden*

BUWr 84711/8

28(100) Der Feier dreihundertjährigen Jubelfestes der Grass – und Barthschen Stadt-Buchdruckerey zu Breslau am 24ten August 1804. / gewidmet von C[arl] G[ottfried] Falch, Buchdrucker. – Brieg : mit eigenen Lettern, [1804]. – [4] s. nlb. ; 21,9 × 17,5 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Treść:

inc.: *Welcher entzückende Jubel entsteigt Vratislaviens Mauern*

BUWr 84711/9

29(101) Am Jubiläums-Feste der Königl. privilegirten Stadtbuchdruckerey Graß und Barth in Breslau : den 24. August 1804 / gesungen von W[ohlfahrt]. – Brieg : mit Wohlfahrtschen Schriften, [1804]. – [4] s. nlb. ; 20,0 × 11,7 cm.

Utwór muzyczny. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Treść:

inc.: *Erfäßt von heil'gem Schauer*. Na mel.: *Komm, Freude, sey gesegnet*.

BUWr 84711/10

30(102) An mein fein's Liebchen Typographia genannt, als Ihr Herr Barth in Breslau das Jubelkränzchen wand : vor der Offizin des Königl. Waisenhauses vor Bunzlau geweiht im August 1804. – [Bunzlau : Offizin des Königl. Weisenhauses, 08.1804]. – [4] s. nlb. ; 21,1 × 16,8 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86)**.

Treść:

inc.: *Ei sieh doch, mein Liebchen, wie nette*

BUWr 84711/11

31(103) Dem Dreyhundertjährigen Jubelfest der Barthischen Officin in Breslau / von einem Mittgliede der schlesischen Druckereyen gewidmet. – Friedland unterm Fürstenstein : bey Johann Christian Müller, 24.08.1804. – [4] s. nlb. ; 22,0 × 17,5 cm.

Utwór poetycki

Zachowany w całości filigran.

Treść:

inc.: *In der Künste Tempel, opfert die Menschheit, Dir*

BUWr 84711/12

32(104) Der dreyhundertjährigen Jubelfeyer der Königl. preuß. privilegirten Stadtbuchdruckerey in Breslau, / gewidmet von Franz Pompejus, Königl. Stadtbuchdrucker in Glatz. – [Glatz : Franz Pompejus], 24.06.1804. – [8] s. nlb. : il. ; 21,9 × 17,5 cm.

Utwór poetycki

Zachowany w całości filigran. Zawiera wykaz pracowników drukarni.

Treść:

inc.: *Schön ists, nach dreymal hundert Jahren*

BUWr 84711/13

33(105) Bei der dreihundertjährigen Jubelfeyer der privilegirten Stadtbuchdruckerey zu Breslau, : den 21sten August 1804, bezeugten dem verdienten Besitzer derselben Herrn Johann August Barth / ihre theilnehmende Freude die sämmtlichen Mitglieder der Stadt-Buchdruckerey zu Hirschberg. – [Hirschberg] : bei Immanuel Krahn, [1804]. – [4] s. nlb. ; 21,9 × 17,4 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Zawiera wykaz pracowników drukarni.

Treść:

inc.: *Auf! lauter Jubel, schwing dich empor!*

BUWr 84711/14

34(106) Zum Andenken des 300jährigen Jubiläum der Königl. Stadtbuchdruckerey bei Grass und Barth zu Breslau, / von Carl Joseph Schlögel, Stadtbuchdrucker zu Jauer. – [Jauer] : in dessen Officin, 24.08.1804. – [4] s. nlb. ; 18,2 × 10,7 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Częściowo zachowany filigran.

Treść:

inc.: *Euch Guttenberg und Faust, der schönsten Kunst Erfinder*

BUWr 84711/15

35(107) Dem Kunsterfahrnen Herrn Herr Buchdrucker Barth zu der dreyhundertjährigen Jubelfeyer der Stadt-Buchdruckerey in Breslau den 24. August 1804 : Ein

kleiner Beitrag / von Johann Gottfried Pappäsche. – Liegnitz : in dessen Officin, [1804]. – [4] s. nlb. ; 21,3 × 17,3 cm (pierwotnie: 21,5 × 17,7).

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Wymiary pierwotne na podstawie egzemplarza ze zbiorów *JML*.

Treść:

inc.: *Verschwunden ist mir so eilig des Lebens heiterer Morgen*

BUWr 84711/16

36(108) Bei der Jubelfeier der Druckerei meines Freundes Barth in Breslau. Den 24sten August 1804. – Neisse : bei Franz Anton Rosenkranz, [1804]. – [4] s. nlb. ; 28,3 × 19,8 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Filigran Van der Ley | Pro Patria. Wymiary na podstawie egzemplarza ze zbiorów *BUWr 84712*. Zawiera wykaz pracowników drukarni.

Treść:

inc.: *Wie? dreimal hundert Jahre sind werschwunden*

BUWr 84711/17

37(109) Zur 300jährigen Jubelfeier der Graß – und Barthschen Stadt-Buchdruckerei zu Breslau / von der Raabeschen Offizin. – Sagan : bei Peter Heinrich Raabe, 21.08.1804. – [4] s. nlb. ; 17,0 × 9,4 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Treść:

inc.: *Froh eilt zu Deiner Jubelfeier*

BUWr 84711/18

38(110) Zu der dreihundertjährigen Jubelfeier der Gras – und Barthschen Königl. privilegirten Stadt-Buchdruckerey in Breslau, den 24. August 1804 gewidmet / von einem Vereher derselben F.L. Biesterfeld. – Schweidnitz : in des Verehers Officin, [1804]. – [4] s. nlb. ; 22,0 × 17,3 cm.

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Filigran J. Honig & Zoonen.

Treść:

inc.: *Eine seltne Feier schwebet über Wratislavia*

BUWr 84711/19

39(111) Zum 300jährigen Jubelfeste der Stadtbuchdruckerey [!] in Breslau / geweiht vom Stadtbuchdrucker [!] Ernst Müller in Reichenbach

Utwór poetycki. To samo co **20.10–23. (73–86).**

Opis zrekonstruowany na podstawie treści **20.10–23. (74–87).**

Treść:

inc.: *Verjüngt im Jubelkranze des dritten Seculum*

*

1822

40 (112) Zur Feier des 318ten Stiftungsfestes der Stadt-Buchdruckerey in Breslau / Unserm würdigen Prinzpal Herr Johann Carl Zäschmar achtungsvoll gewidmet von sämmtlichen Kunstmitgliedern seiner Officinen. – 1822. – [8] s. nlb. ; 17,9 × 11,3 cm

Utwór poetycki

Częściowo zachowany filigran.

Treść:

Prolog [inc.: *Die Nacht begränzte jeden Späherblick*]. – S. 3–5.

[inc.: *dem Zirkel treu verbundner Seelen*]. – S. 6–8.

BUWr 84713/4

V.

1475

*Powstanie pierwszej drukarni we Wrocławiu /
na Śląsku (pierwszy wrocławski druk)*

1975

41 (113) [b.t.] / za komitet organizacyjny Jan Trzynadlowski. – [Wrocław : b.w. po 15 VI 1975] (Wrocław : Państwowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa – Książka – Ruch”, [przed 9 X 1975]). – 2 k. złoż. w pół + obwoluta ; 20,1 × 10,5 cm.

Zaproszenie na uroczyste obchody 500-lecia polskiego słowa drukowanego na Śląsku (9–11 X 1975, Wrocław; organizatorzy: Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Zakład Narodowy im. Ossolińskich Biblioteka i Wydawnictwo, wrocławskie środowisko poligrafów).

DSW MNWr

42 (114) 500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku : Program / [b.a. ; proj. Brunon Kleszczyński?]. – Wrocław : [b.w.], 1975 (Wrocław : Państwowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa – Książka – Ruch”, [przed 9 X 1975]). – 2 k. złoż. w pół + obwoluta ; 20,0 × 10,8 cm.

Program uroczystych obchodów 500-lecia polskiego słowa drukowanego na Śląsku (9–11.10.1975, Wrocław). Przyopuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

43 (115) [b.t.] / Muzeum Narodowe we Wrocławiu ; [proj. Brunon Kleszczyński?]. – [Wrocław : b.w, 1975] (Wrocław : Państwowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa – Książka – Ruch”, [przed 9 X 1975]). – 1 k. + obwoluta; 10,3 × 19,6 cm. – Papier czerpany bez znaków wodnych. – Nakład 200 egz.

Zaproszenie na otwarcie wystawy Muzeum Narodowego we Wrocławiu pt. *Najpiękniejsze książki XXX-lecia Polski Ludowej* (10 X 1975, godz. 13:00, sala Muzeum Etnograficznego, ul. Kazimierza Wielkiego 33, Wrocław). Przyopuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

44 (116) [b.t.] / Dyrekcja Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk oraz Dyrekcja Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu ; [proj. Brunon Kleszczyński?]. – [Wrocław : b.w, 1975] (Wrocław : Państwowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa – Książka – Ruch”, [przed 9 X 1975]). – 1 k. złoż. w pół + obwoluta; 8,0 × 10,0 cm. – Papier czerpany ze znakiem Wodnym ([D]USZNIKI).

Zaproszenie na otwarcie wystawy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu pt. *Książka polska wydana na Śląsku w XV–XX w.* (9 X 1975, godz. 12:15, aula Biblioteki ZNiO, ul. Szewska 37, Wrocław). Katalog wystawy: **50 (122)**. Przyopuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

45 (117) [b.t.] / [b.a. ; proj. Brunon Kleszczyński?]. – Wrocław : [b.w.], 1975 (Wrocław : Państwowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa – Książka – Ruch”, [przed 11 X 1975]). – 1 k. złoż. w pół; 19,8 × 10,5 cm. – Papier czerpany bez znaków wodnych.

Zaproszenie na koncert Męskiego chóru kameralnego WDK „Cantilena” pod dyr. Edmunda Kajdasza (11.10.1975, godz. 9:45, Aula Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego, pl. Uniwersytecki 1, Wrocław). Przyopuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

46 (118) 500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku : 1475 9 październik 1975 : Wrocław / proj. [Janusz] Grzonkowski, [Adam] Łowczycki. – Wrocław : Ośrodek Kultury i Sztuki, [1975] (Wrocław : Prasowe Zakłady Graficzne RSW

„Prasa – Książka – Ruch” ; pod kier. Brunona Kleszczyńskiego ; foto-repro Ryszard Griesa ; retusz Alina Symonowicz ; montaż Irena Wojtczak ; kopia Edmund Dudaniec pod kier. Mirosława Ambroziaka ; drukowali Karol Gregorczyk, Andrzej Iwanczenko pod kier. Ryszarda Bartychy). – 1 k. ; 96,5 × 66,5 cm. – Nakład 1000 egz, w tym 120 numerowanych i podpisanych przez autorów proj. graf.

Plakat

DSW MNWr

47 (119) [b.t. / b.a. ; proj. Brunon Kleszczyński?. – Wrocław : b.w., 1975]. – 10,5 × 20,0 cm.

Obwoluta seledynowa ze znakiem graficznym 500-lecia polskiego słowa drukowanego na Śląsku. Przepuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

48 (120) [b.t. / b.a. ; proj. Brunon Kleszczyński?. – Wrocław : b.w., 1975]. – 10,8 × 21,6 cm.

Koperta nieklejona z papieru czerpanego bez znaków wodnych ze znakiem graficznym 500-lecia polskiego słowa drukowanego na Śląsku. Przepuszczenie dot. autorstwa projektu na podstawie: *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, [red. t. Kazimiera Maleczyńska], Wrocław 1978, s. 4.

DSW MNWr

49 (121) *Książka polska we Wrocławiu w XVIII wieku / Aleksandra Mendykowa ; obwolutę proj. Lucjan Piąty.* – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975 ([Wrocław] : Wrocławska Drukarnia Naukowa, ukończono 06.1975). – 305, [3] s., [16] s. tabl. : il., tab., err. ; 23,8 × 16,8 cm. – (Biblioteka Wrocławska / przy współpr. Towarzystwa Miłośników Wrocławia i Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ; przew. kom. red. Bogdan Zakrzewski ; t. 16) (500). – Papier offsetowy żeberkowy chamois kl. III, 90 g. – Nakład 1500 egz.

Opracowanie monograficzne

Treść:

Od wydawcy. – S. [5].

Wstęp. – S. [7]–20.

Rozdział 1. *Śląsk w XVIII w. Warunki rozwoju produkcji książki polskiej.* – S. [21]–45.

Rozdział 2. *Charakterystyka wrocławskiego ośrodka wydawniczego w XVIII w.* – S. [46]–62.

Rozdział 3. *Książka polska w produkcji typograficznej oficyn wrocławskich w XVIII w.* – S. [63]–117.

Rozdział 4. *Polskie inspiracje wydawnicze bibliopoli wrocławskich w XVIII w.* – S. [118]–137.

Rozdział 5. *Książka polska w działalności wydawniczej Kornów.* – S. [138]–187.

Rozdział 6. *Ogólna charakterystyka polskiej produkcji wydawniczej ośrodka wrocławskiego w XVIII wieku.* – S. [188]–203.

Zakończenie. – S. [204]–206.

Aneks *Polonika wrocławskie XVIII w.* – S. [207]–286.

Wykaz źródeł i literatury. – S. [287]–293.

Zusammenfassung. *Das polnische Buch in Wrocław im 18. Jahrhundert.* – S. [294]–296.

Indeks osobowy. – S. [297]–305.

Spis ilustracji. – S. [306].

Spis tabel. – S. [307].

JML

50(122) Książka polska wydawana na śląsku w XV–XVIII wieku / Barbara Górska, Adam Skura ; wstęp Adam Skura ; [oprac. typograf. Helena Skraińska]. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1975 ([Wrocław] : Wrocławskie Drukarnie Naukowe). – 169, [21] s. : il., portr. ; 20,7 × 16,0 cm. – Papier piśmienniczy papeteryjny żeberkowany kl. II 90g. – Nakład 1300 egz.

Katalog wystawy. Zaproszenie na wystawę: **44 (116).**

Treść:

Wstęp / Adam Skura. – S. 5–[17].

Uwagi językowe / Jan Miodek. – S. 18–[19].

Wykaz bibliotek. – S. [20].

Katalog wystawy. – S. [21–164].

Indeks drukarzy i wydawców. – S. 165–[166].

Wybrana literatura. – S. [167].

Spis ilustracji. – S. 169–[170].

JML

51 (123) 500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku : materiały sesji naukowej 9–11 X 1975 Wrocław / [red. tomu Kazimiera Maleczyńska ; przedm. Jan Trzynadłowski]. – Wrocław : Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego, 1978 ([Wrocław] : Wrocławskie Zakłady Graficzne. Zakład Główny, ukończono 08.1978). – 264 s., [20] k. tabl. : il., 2 portr., tab. ; 23,4 × 16,6 cm. – (Acta Universitatis Wratislaviensis ; 364) (Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo, 0524-4471 ; 7). – Papier satynowany kl. III 70g. – Nakład 800 + 70 egz.

Tom pokonferencyjny. Księga abstraktów na konferencję: **52 (141).**

Treść:

Przedmowa / Jan Trzynadłowski. – S. [3]–4.

51.1. (124) Rozwój badań nad początkami drukarstwa na Śląsku / Bronisław Kocowski. – S. [7]–21. **Artykuł naukowy**

- 51.2. (125) Historia książki śląskiej w polskich badaniach księgoznawczych powojennego trzydziestolecia / Anna Żbikowska-Migoń. – S. [23]–39. **Artykuł naukowy**
- 51.3. (126) Nieznany drukarz XV w. tzw. Typographus Leonis I papae Seremones / Anna Lewicka-Kamińska. – S. [41]–55. **Artykuł naukowy**
- 51.4. (127) Początki grezystyki a rozwój drukarstwa greckiego na Śląsku do połowy XVII w. / Janina Czerniatowicz. – S. [57]–73. **Artykuł naukowy**
- 51.5. (128) Drukarnstwo orientalne i hebrajskie na Śląsku w XVI–XVIII w. / Krzysztof Migoń. – S. [75]–81. **Artykuł naukowy**
- 51.6. (129) Podręczna lektura barokowego erudyty dra Jana Jonstona z Szamotuł (1603–1675) / Stanisław Szpilczyński. – S. [83]–90. **Artykuł naukowy**
- 51.7. (130) Druk szablonowy ksiąg chorałowych i jego zastosowanie na Śląsku / Maria Przywecka-Samecka. – S. [91]–104. **Artykuł naukowy**
- 51.8. (131) Książka polska na Śląsku od XV do XVIII w. : (od pierwszego tekstu drukowanego do książki tłoczony na Śląsku w języku polskim oraz problemy jej rejestracji) / Helena Szwejkowska. – S. [107]–119. **Artykuł naukowy**
- 51.9. (132) Książka polska we Wrocławiu w XIX w. : (stan badań i zarys problematyki) / Aleksandra Mendiakowa. – S. [121]–136. **Artykuł naukowy**
- 51.10. (133) Z dziejów książki polskiej we Wrocławiu w latach 1918–1939 / Alicja Zawisza. – S. [137]–156. **Artykuł naukowy**
- 51.11. (124) Książka polska na Śląsku Opolskim w latach międzywojennych / Jan Wróblewski. – S. [157]–171. **Artykuł naukowy**
- 51.12. (134) Druki polskich pisarzy Śląska w XVII w. pochodzące z oficyn Rzeczypospolitej / Maria Pawłowiczowa. – S. [175]–180. **Artykuł naukowy**
- 51.13. (135) Związki artystyczne polskiego drzeworytu renesansowego z grafiką europejską : Kryspin i Wendel Scharffenbergowie / Ewa Chojecka. – S. [181]–193. **Artykuł naukowy**
- 51.14. (136) Papier śląski w drukach tłoczonych na ziemiach Rzeczypospolitej / Jadwiga Siniarska-Czaplicka. – S. [195]–203. **Artykuł naukowy**
- 51.15. (137) Silesiaka w księgozbiorach mieszczan krakowskich XVII w. / Renata Żurkowska. – S. [205]–211. **Artykuł naukowy**
- 51.16. (138) Biblioteki mieszczańskie w dawnej Polsce : stan badań – problematyka – postulaty badawcze / Kazimiera Maleczyńska. – S. [215]–230. **Artykuł naukowy**
- 51.17. (139) XVIII-wieczne księgozbiory mieszczan toruńskich jako przejaw ich kultury umysłowej / Krystyna Podlaszewska. – S. [231]–248. **Artykuł naukowy**
- 51.18. (140) Leksykony poligraficzne : próba analizy wydawniczej / Zbysław Arct. – S. [249]–259. **Artykuł naukowy**
- Kronika sesji / Krzysztof Migoń. – S. [260]–262.

JML

52(141) 500-lecie polskiego słowa drukowanego : Wrocław 1475 – 9 X – 1975 : Streszczenia referatów przygotowanych na Sesję Naukową / Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta. – Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, 1975 ([Wrocław] : Powielarnia Uniwersytetu Wrocławskiego, ukończono 08.1975). – 38, [2] s. ; 23,6 × 16,7 cm. – Papier offsetowy satynowany kl. III 70g. – Nakład 300 + 85 egz.

Księga abstraktów na konferencję. Tom pokonferencyjny: **51 (123)**.

Treść:

Rozwój badań nad początkami drukarstwa na Śląsku / Bronisław Kocowski. – S. 3–4.

Książka polska na Śląsku / Helena Szwejkowska. – S. 5–7.

Z dziejów książki polskiej we Wrocławiu w latach 1918–1939 / Alicja Zawisza. – S. 7–10.

Książka polska na Śląsku Opolskim w latach międzywojennych / Jan Wróblewski. – S. 10–11.

Spółeczna rola bibliotek publicznych Dolnego Śląska w latach 1945–1974 / Józef Szocki. – S. 12–15.

Papier śląski w drukach oficyn położonych na ziemiach Rzeczypospolitej (XVI–XVII w.) / Jadwiga Siniarska-Czaplicka. – S. 16–17.

Początki grecostryki a rozwój drukarstwa greckiego na Śląsku do połowy XVII w. / Janina Czerniatowicz. – S. 18.

Drukarnstwo orientalne i hebrajskie na Śląsku w XVI–XVIII w. / Krzysztof Migoń. – S. 19.

Udział Ślązaków w rozwoju tradycji drukarskiej Ziemi Rzeszowskiej / Andrzej Jagusztyn. – S. 20–21.

Silesiaca w księgozbiorach mieszczan krakowskich XVII w. / Renata Żurkowa. – S. 22–23.

Historia książki śląskiej w polskich badaniach księgoznawczych powojennego trzydziestolecia / Anna Żbikowska-Migoń. – S. 23–25.

Nieznaný drukarz XV w. tzw. Typographus Leonis I papae: Seremones / Anna Lewicka-Kamińska. – S. 25.

Ciekawostka typograficzna drukarstwa muzycznego (szablonowy druk ksiąg chorałowych) / Maria Przywecka-Samecka. – S. 26.

Związki artystyczne polskiego drzeworytu renesansowego z grafiką europejską / Ewa Chojecka. – S. 27.

Biblioteki mieszczańskie w dawnej Polsce : Stan badań – problematyka – postulaty badawcze / Kazimiera Maleczyńska. – S. 28–29.

Osiemnastowieczne księgozbiory mieszczan toruńskich jako przejaw ich kultury umysłowej / Krystyna Podlaszewska. – S. 30–31.

Księgozbiór fromborski i braniewski na tła sytuacji kulturalnej Warmii i Pomorza / Leonard Jarzębowski. – S. 31–32.

Podręczna lektura barokowego polihistora doktora Jana Jonstona z Szamotuł / Stanisław Szpilczyński. – S. 33–34.

Polscy księgarze i wydawcy w Lipsku w XIX wieku : Paweł Rhode i jego poprzednicy / Andrzej Kłossowski. – S. 34–36.

Formowanie się modelu kapitalistycznego przedsiębiorstwa wydawniczo-księgarskiego w Polsce w latach 1800–1831 / Radosław Cybulski. – S. 36–38.

JML

2025

53(142) Gra z literami 550 lat druku we Wrocławiu : konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych / [b.a.]. – [Wrocław : Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna, przed 13 X]2025. – 1 k. ; [42,0 × 29,7 cm].

Plakat cyfrowy

Dostępny: dbp.wroclaw.dolnyslask.pl/biblioteki/wroclaw/images/Biblioteki/DBP-Wroclaw/Wydarzenia/Wgrane-BM/Plakat-Konkurs_Gra_z_literami.png

Wymiary ustalone na podstawie przeliczenia pikseli (2000 × 1414) względem rozdzielczości (121 dpi). Datowanie na podstawie daty opublikowania strony internetowej zawierającej plakat.

JML

54(143) Imprensa et feliciter consumata sunt : Spacer edukacyjny z okazji 550. rocznicy wydania pierwszego druku na Śląsku / Jakub M. Łubocki. – [Wrocław] : Muzeum Narodowe we Wrocławiu, [kwiecień 2025]. – [1] k. złoż. (3 razy) : 8 il. ; 29,9 × 10,5 cm. – Nakład 200 egz.

Druk informacyjny

JML

55(144) Od Kaspra Elyana do cyberprzestrzeni : 550-lecie druku w języku polskim : Program / [Uniwersytet Wrocławski, Papieski Wydział Teologiczny ; proj. Rafał Werszler. – Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, 2025]. – 4 s. ; 21,1 × 14,8 cm. – Tyt. okł. **Program** konferencji (Wrocław, 26–28 XI 2025; organizatorzy: Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Instytut Nauk o Informacji i Mediach Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu). Księga abstraktów na konferencję **56 (145)**.

JML

56(145) Od Kaspra Elyana do cyberprzestrzeni : 550-lecie druku w języku polskim : Abstrakty / [Uniwersytet Wrocławski, Papieski Wydział Teologiczny ; proj. Rafał Werszler. – Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, 2025]. – 19, [1] s. ; 21,1 × 14,8 cm. – Tyt. okł.

Księga abstraktów na konferencję. Program konferencji: **55 (144)**.

Dostępny: phc.uni.wroc.pl/elyan550/assets/files/Elyan_abstrakty_2025.pdf

Treść:

- Dzieje tekstu polskiej wersji modlitwy „Ojcze nasz” na podstawie agend i rytuałów / Stanisław Araszczuk. – S. 3.
- Między ideałem a praktyką: obraz duchowieństwa diecezji wrocławskiej w świetle statutów synodalnych bp. Konrada / Krzysztof Bekieszczuk. – S. 3.
- Polska książka, śląscy autorzy (ze zbiorów Oddziału Starych Druków BUWr) / Lucyna Biały. – S. 4
- Z dziejów nauczania języka polskiego w dawnym Wrocławiu w świetle „Elementarza Szkoły Wrocławskiej Polskiej” / Anna Burzyńska-Kamieniecka. – S. 4.
- Kaspar Elyan. Drukarz – dorobek – dziedzictwo / Diana Codogni-Łańcucka. – S. 5.
- Wpływ druku na standaryzację wzorca gatunkowego osiemnastowiecznych diariuszy sejmowych / Małgorzata Dawidziak-Kładoczna. – S. 5.
- Repriny i wznowienia renesansowych utworów religijnych w XIX wieku / Aneta Firlej-Buzon. – S. 6.
- Wikary, mansjonarz, altaryzta-duszpasterz? Obraz śląskiego duchownego diecezjalnego w drugiej połowie XV wieku / Henryk Gerlic. – S. 6.
- Piotr Kirstenius i początki druku arabskiego we Wrocławiu / Antoine Haaker. – S. 7.
- Jednodniówki w służbie pamięci i tradycji drukarskiej Śląska – na przykładzie upamiętnienia powstań śląskich i plebiscytu / Katarzyna Jamrozik. – S. 7–8.
- Ku standaryzacji pisma i ortografii języka polskiego w XVI wieku. Od Stanisława Zaborskiego do Jana Januszowskiego / Maria Juda. – S. 8.
- Synody wrocławskie późnego średniowiecza i ich ustawodawstwo na tle prawa kanonicznego powszechnego i prowincjonalnego / Stanisław Jujeczka. – S. 8.
- Na marginesie druku. Catholicon, Vocabularius Ex quo i Breviloquus w warsztacie staropolskich leksykografów / Magdalena Klapper. – S. 9.
- Polszczyzna samowycuczona – przypadek Georga Heinricha von Assiga (1669–1736) / Jolanta Klimek-Grądzka. – S. 9.
- Najstarsze polskie modlitwy w drukach Caspara Elyana. Komentarze / Anna Kochan. – S. 10.
- Modlitwy „polskie” w Statutach Elyana. Na styku języków / Koło Miłośników Historii Języka Polskiego. – S. 10. [Pod tytułem abstraktu nie podano].
- Obchody 500-lecia polskiego słowa drukowanego na Śląsku w 1975 roku – organizacja, przebieg, ustalenia badawcze / Bożena Koredczuk. – S. 10.
- Synody biskupa Konrada IV Starszego i ich znaczenie w Kościele śląskim XV wieku / Natan Korsak-Kędziński. – S. 10–11.
- Krokodyl nilowy w XVIII-wiecznych słownikach hebrajsko-łacińskich Starego Testamentu / Łukasz Krzyszczuk. – S. 11.
- Jezuickie Archiwum cyfrowe jako źródło do badań historii jezuitów w Polsce / Dariusz Kuźmina. – S. 11. [Pod tytułem abstraktu nie podano].

- „Napotrzebniejsze i napożyteczniejsze” – cyfrowa edycja wybranych polskich przekładów psalmów XV–XVII wieku jako narzędzie dydaktyczne i badawcze / Agata Kwaśnicka-Janowicz, Magdalena Komorowska. – S. 12.
- Losy wyrazów z zakresu bibliotekoznawstwa w dziejach polszczyzny (na przykładzie wybranych haseł odnotowanych w słownikach języka polskiego) / Lidia Lewicka. – S. 13.
- Ilustracje drzeworytnicze w drukach religijnych z wrocławskiej oficyny Crispina Scharffenberga / Małgorzata Łazicka. – S. 13–14.
- Wrocławskie obchody rocznic początku drukarstwa (na świecie, na Śląsku i we Wrocławiu) / Jakub Maciej Łubocki. – S. 14.
- Od Księgi Henrykowskiej do druku Kaspra Elyana. O roli Śląska w dziejach języka polskiego w średniowieczu / Wojciech Mrozowicz. – S. 14. [Pod tytułem abstraktu nie podano].
- Nowy Testament w tłumaczeniu ks. Jakuba Wujka z 1593 roku na tle innych tłumaczeń biblijnych doby Renesansu / Paulina Nicko-Stępień. – S. 14–15.
- Między drukiem okolicznościowym a publikacją naukową – „quaestiones” wśród krakowskich druków uniwersyteckich XVII wieku / Lidia Nowak. – S. 15.
- Koegzystencja łaciny i języków narodowych w życiu liturgicznym i pobożności ludowej w historii Śląska / Dominik Ostrowski. – S. 15–16.
- Wpływ pisma i druku na procesy ujednoczenia języka / Monika Pająk. – S. 16.
- „Gra pytań z geografii powszechny” w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie / Monika Paś. [Ten abstrakt jest tylko wariantem cyfrowym publikacji, w wariantem drukowanym go nie ma].
- Modlitwa „Ojcze nasz” od średniowiecza do współczesności – stałość treści, zmienność formy / Adam Pawłowski, Mariusz Leńczuk, Tomasz Walkowiak. – S. 17.
- Co nam mówią zachowane egzemplarze „Synodalia Statuta Episcoporum Wratislaviensium”? / Rajmund Pietkiewicz. – S. 17.
- Piętnastowieczne rękopiśmienne modlitewniki w języku niemieckim w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu / Adam Poznański. – S. 18.
- Wydawcy śląskich ordynacji miejskich i krajowych w okresie habsburskim / Jarosław Szymański. – S. 18.
- Hieronimus. Krój pisma do transliteracji staropolszczyzny / Anna Wieluńska. – S. 18.
- Trzy razy „Wierzę...” – językowe porównanie XV-wiecznego symbolu wiary z druku Elyana oraz rkps BJ 1297 i rkps BN 3022IV / Olga Ziółkowska. [Ten abstrakt jest tylko w wariantem cyfrowym publikacji, w wariantem drukowanym go nie ma].
- Dziedzictwo drukarskie. O konsekwencjach ortografii dla języka mówionego / Artur Zudzin-Wiśniewski. – S. 19.
- Typografia trzech pierwszych wydań (1475, 1512, 1585) statutów synodalnych diecezji wrocławskiej na tle porównawczym / Adam Żurek. – S. 19.

VI.

1884, 1945

Powstanie innych drukarni we Wrocławiu

57(146) Festschrift zum dreißigjährigen Bestehen der Buchdruckerei Carl Dülfer in Breslau : 1884 – 1914. – [Breslau, 1914 (Breslau : Carl Dülfer Abteilung Buchdruckerei)]. – [20] s. nlb. : il. ; 15,0 × 23,0 cm.

Druk informacyjny

BUWr 84722

58(147) XXV lat Wrocławskiej Drukarni Akcydensowej : 1945–1970 / [przedm. Tymoteusz Detrych]. – Wrocław, 11.1970 ([Wrocław] : Wrocławska Drukarnia Akcydensowa). – 65, [3] s. : il. ; 20,3 × 29,6 cm. – Nakład 200 egz.

Opracowanie monograficzne

Zawiera wykaz pracowników drukarni.

Treść:

W dwudziestą piątą rocznicę / Tymoteusz Detrych. – S. 3. Autor tytułowany: *Dyrektor*.

Szkic dziejów Wrocławskiej Drukarni Akcydensowej. – S. 7–31.

Działy produkcyjne. – S. [33]–44.

Turystyka i życie świetlicowe. – S. [45]–63.

58.1. (148) [inc.: *Koleżanki, koledzy ćwierć wieku dziś mija*] / Wal Anonim. – S. 64–65.

Utwór poetycki

PWHDA – Wrocław / Tomasz Bednarz. – S. [67]. Autor tytułowany: *Przedsiębiorstwo Wydawniczo-Handlowe Druków Akcydensowych Dyrektor mgr. Życzenia z okazji jubileuszu*.

JML

59(149) 60 lat Wrocławskiej Drukarni Naukowej PAN : 1945–2005 / Arkadiusz Gołaj. – Wrocław : [b.w.], 2005 ([Wrocław] : Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN]). – 61, [3] s. : il. ; 21,2 × 14,8 cm.

Opracowanie monograficzne

Treść:

Wstęp. – S. [3].

Rok 1945. – S. 5–[11].

Lata czterdzieste. – S. 13–[19].

Lata pięćdziesiąte. – S. 21–[24].

Lata sześćdziesiąte. – S. 25–[31].

Lata siedemdziesiąte. – S. 33–[39].

Lata osiemdziesiąte. – S. 41–44.

Lata dziewięćdziesiąte. – S. 45–[50].

Wejście w XXI wiek. – S. 51–[54].

Ludzie. – S. 55–57.

Wykaz Dyrektorów i Prezesów Wrocławskiej Drukarni Naukowej od roku 1945. – S. [58].

Wykaz pracowników Wrocławskiej Drukarni Naukowej w 2005 roku : (z podaniem ilości lat przepracowanych w WDN). – S. 59–61.

JML